

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ • ΕΤΟΣ ΜΗ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 6 • ΙΟΥΝΙΟΣ 1999

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Περιεχόμενα

3-4 «ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΕΛΛΑΔΑ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΑΣ»

Εύαγγέλου Δ. Θεοδώρου

5-7 ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Άλεξ. Μ. Σταυρόπουλου

8-9 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ
ΑΠΟΡΙΕΣ

Ίωάννου Μ. Φουντούλη

10-11 ΙΕΡΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

Γρηγ. Φιλ. Κωσταρά

12-13 Η ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΤΑΡΕΤΣ ΖΩΣΙΜΑ

Καθηγ. Μιχ. Κ. Μακράκη

14-15 ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Β. Τραλλιανού

16-17 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

18-19 ΟΙ ΝΕΟΙ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

π. Εύαγγέλου Σκορδά

20-22 ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΗ
ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΔΑΒΙΔ

π. Γεωργίου Χρ. Εύθυμιου

23-25 Η ΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΜΕ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

π. Δημητρίου Β. Τζέρπου

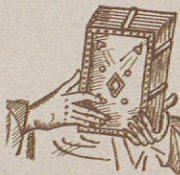
26-27 ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ,
Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Δημ. Φερούση

28-29 ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

30-31 ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ
ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ

Εύαγγέλου Π. Λέκκου

Εικόνα του έξωφύλλου

Ὁ ἀσπασμός τῶν ἀποστ. Πέτρου καὶ Παύλου.
Τερά Μονή Πάτμου 16ος αἰώνας.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς
Ίω. Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. καὶ Fax 72.18.308
<http://www.ecclesia.gr>

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
† Ὁ Καισαριανῆς ΓΕΩΡΓΙΟΣ
† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

ἘΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικό μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Εὐάγγελος Π. Λέκκος

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ἀρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΓΡΑΦΕΙΩΝ

Ἀρχιμ. Σεραφεὶμ Καχομιάνης

**ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ**

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Ἀσκληπιού 80, 114 71 Ἀθήνα
Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679
web site: www.papanikolaou.gr

«Ίδρυτής τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μας»

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ηδη τὴν 18η Φεβρουαρίου 1999 Ἐγκύκλιο Σημείωμα τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ πρὸς τὶς Ἱ. Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπεσήμανεν ὅτι «προτάσει τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐξαρθῆ πρεπόντως τὸ πάντιμον πρόσωπον τοῦ Ἀγίου Ἐνδόξου Ἀποστόλου Παύλου ὡς Ἰδρυτοῦ τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Πρὸς τοῦτο παρακαλοῦνται οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται ὅπως:

α) Ἐνεργήσωσι δεόντως διὰ τὴν κατ' ἐπίσημον καὶ λαμπρὸν τρόπον ἐπιτέλεσιν τῆς ἐορτῆς τῆς ἱερᾶς μνήμης τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου κατὰ τὴν 29ην Ἰουνίου, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους.

β) Διοργανώσωσιν ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ εἰδικὰς ἐκδηλώσεις ἀφιερωμένας εἰς τὸν μέγαν Ἀπόστολον καὶ τὴν προσφορὰν αὐτοῦ εἰς τὸ γένος ἡμῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν.

γ) Συστήσωσιν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς Πρεσβυτέρους καὶ Διακόνους ὅπως συμπεριλαμβάνωσι καὶ ἐκφωνῶσι εἰς τὸ «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸ λαόν σου» καὶ εἰς ἐκάστην ἀπόλυσιν καὶ τὴν ὡς ἐξῆς μνημόνευσιν: «**Τοῦ Ἀγίου Ἐνδόξου Πανευφήμου καὶ Πρωτοκορυφαίου Ἀποστόλου Παύλου, ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν**», μετὰ τὴν μνημόνευσιν: «**Τῶν Ἀγίων, Ἐνδόξων καὶ Πανευφήμων Ἀποστόλων...**».

Ἐξ ἄλλου, ὅταν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Σεισιπτός Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος μίλησε στὸ Δημαρχεῖο Ἀθηνῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐκδηλώσεων, πού ὀργάνωσε ὁ

Δῆμος Ἀθηναίων πρὸς τιμὴν Του, τόνισεν ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι, ὅπου ἐλάλησεν ὁ Ἀπ. Παῦλος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πρέπει νὰ ἀναδειχθῆ σὲ μνημεῖο οἰκουμενικῆς ἐμβελείας καὶ παχριστιανικοῦ προσκυνήματος.

Κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωσιν ὅτι ὁ Ἀπ. Παῦλος δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ σκαπανεὺς τοῦ Δυτικοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ θεμελιωτὴς καὶ οἰκοδόμος τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ, «ὁ Ἀπόστολος τῆς Ἑλλάδος», ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μας. Ἀπὸ τὴν Τρωάδα ὁ Παῦλος ἦλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν διέτρεξε ὁλόκληρη καὶ ἔφθασε εἰς τὴν Ἀθήνα, ὅπου κίνησε τὴ φιλοσοφικὴ περιέργειαν τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν. Ἀπὸ τὸ ἐπισημότερον δῆμα τῆς Ἑλλάδος κήρυξε τὸν «ἄγνωστο Θεὸν» εἰς τὴν κοιτίδα τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν. Ἐνεκέντρισε τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν εἰς τὸ ἑλληνικὸ δένδρον καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἰδρυτὴς τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἐκκλησίας εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες προσωπικότητες ὅλων τῶν αἰώνων. Ὁ θαυμαστής του Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει γι' αὐτόν: «Ὅταν δὲ Παῦλον εἶπω, τὸν Χριστὸν λέγω πάλιν... Οὐχ οὕτως ἡλιος ἀνατείλας λαμπρὰς ἀφίεις (=στέλλοντας) τὰς ἀκτῖνας εὐφραίνει μου τὰς ὄψεις, ὡς τὸ πρόσωπον Παύλου καταυγάζει μου τὴν διάνοιαν· ὁ μὲν γὰρ ἡλιος τὰς ὄψεις φωτίζει, ὁ δὲ Παῦλος εἰς αὐτὰς ἀναπτεροῖ (=ἀνυψώνει φτερόνοντας) τὰς ἀψίδας τῶν οὐρανῶν» (Migne E.Π., 49, 290-291).

Ὁ Ἀπ. Παῦλος σκόρπισε τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν μὲ τὶς ἱεραποστολικὰς πορεῖες του. Ὁ Παῦλος, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ ἴδιος ἱερός πατήρ,

«διασκόρπισε τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα παντοῦ. Ἔτσι ἐκδιωκόμεν ἢ πλάνη, ἐπανερχόμεν δὲ ἢ ἀλήθεια, λιπαροὶ δὲ ἀτμοὶ (καὶ ὁσμές) καὶ καπνὸς (ἀπὸ τὸ κρέας, ποὺ ψηνόταν στὶς εἰδωλολατρικὰς θυσίαις) καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθες καὶ ὀργιώδεις διασκεδάσεις καὶ μοιχεῖες καὶ τὰ ἄλλα, ποὺ δὲν εἶναι καλὸν οὔτε νὰ ἀναφέρωμε καὶ ποὺ ἐτελοῦντο στοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, σταματοῦσαν καὶ καταστρέφονταν, ἀφοῦ ἔλυναν καθὼς ἀκριβῶς τὸ κερὶ ἀπὸ τῆ φωτιά καὶ ἀφοῦ καίονταν καθὼς ἀκριβῶς τὰ ἄχυρα ἀπὸ τῆ φλόγα· ἢ δὲ λαμπρὰ φλόγα τῆς ἀλήθειας ἀνερχόμεν ὀλοφώτεινη καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν» (Migne E.P. 50, 495).

Ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν δὲν ἴδρυσεν μόνον ἀναριθμητὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς ἐπιστολὰς, τὶς ὁποῖες ἔστειλε πρὸς αὐτὰς, παρέδωκε στὸν χριστιανικὸ κόσμον τὴν αὐθεντικὴν στὰ κύρια σημεῖα θεολογικὴν ἔρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι προνόμιον ἀληθῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὶς ἐπιστολὰς τοῦ ἀπευθύνονται πρὸς Χριστιανοὺς τῆς Ἑλλάδος (πρὸς Φιλιππησίους, πρὸς Θεσσαλονικεῖς, πρὸς Κορινθίους). Οἱ ἐπιστολὰς αὐτὰς προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν γιὰ τὴν πλούσια καὶ μυριότροπη ἐκφραστικὴν φλογερὴν πίστιν, τοὺς χειμαρρῶδεις στοχασμοὺς, τὴν ἄβυσσον τῆς ἀγάπης, τοὺς κρουνοὺς τῆς βαθείας ἐγκαρδιότητος. Γενικῶς οἱ ἐπιστολὰς τοῦ

Ἀπ. Παύλου, ὡς ἐπισημαίνει ὁ Χρυσόρρημων ἰ. πατήρ, «εἶναι μεταλλεῖα καὶ πηγὲς τοῦ Πνεύματος· μεταλλεῖα μὲν, διότι παρέχουν εἰς ἡμᾶς πλοῦτον πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε χρυσάφι· πηγὲς δὲ, διότι οὐδέποτε στερεοῦν· ἀλλ' ὅσον καὶ ἐὰν ἀντλήσῃ ἀπὸ αὐτὰς ὕδωρ, τόσοσιν πολὺ περισσότερον αὐτὰς ἐξακολουθοῦν νὰ ρέουν» (Migne E.P. 51, 291). Ἀπὸ τὶς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, ὅπως λέγει ὁ Χόλτσονερ, «θέριεψε τὸ δάσος μὲ τὰ κέδρα καὶ τὶς δοῦς τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας, ρίχνοντας τὶς ρίζες τοῦ στα γεγονότα τῆς σωτηρίας καὶ σεῖοντας τὶς κορφὰς τοῦ στα οὐράνια ὕψη»

(Josef Holzner, Παῦλος, μτφρ. Ἱερ. Κοτσώνη, Ἀθήναι, 1948, σ. 509).

* * *

Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀποτελεῖ ἀξιολογίμητο πρότυπο. Ὅλοι οἱ ἱερεῖς καὶ ὅλοι οἱ παντὸς εἶδους διδάσκαλοι τοῦ Εὐαγγελίου πρέπει νὰ προσπαθοῦν νὰ μιμοῦνται τὸ φωτεινὸ παράδειγμα τοῦ. Ἰδίως πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὴν χριστοκεντρικὴν ζωὴν καὶ νὰ συνειδητοποιοῦν ὅτι μόνον ἢ μυστικὴ ἔνωσις τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως μὲ τὸν Χριστὸν χαρίζει ζωτικότητα καὶ δυναμισμό. Ὅποιος μπορεῖ νὰ πῆ μαζί μὲ τὸν Ἀπ. Παῦλον «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ. β', 20) ἢ «ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστός» (Φιλ. α', 21), αὐτὸς μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἐκστομίξῃ καὶ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου: «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φιλ. δ' 13).

ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, καθηγητοῦ τοῦ Παν/στημίου Ἀθηνῶν

Ἵως Θεὸν μετὰ Θεὸν

Στὸ περασμένο μας ἄρθρο, μιλώντας για τὴ νέα εἰκονομαχία ποὺ μάχεται τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, θελήσαμε νὰ κάνουμε σαφές ὅτι γνήσια χριστιανικὴ στάση ἀπέναντι στοὺς συνανθρώπους μας εἶναι ἐκείνη ποὺ «λογίζεται πάντα ἄνθρωπον ὡς θεὸν μετὰ Θεόν». Ἐάν ὁ ὄσιος Νεῖλος ἀποδίδει αὐτὴ τὴ στάση στὸν μοναχό, τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ υἱοθετήσουμε ὅλοι μας ἕναν τέτοιο ἀγαθὸ λογισμό καὶ νὰ τὸν κάνουμε πράξη. Ἄλλωστε, ὅπως μᾶς μνηύει μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Προοιμίου τοῦ ὁ ποιητῆς Γ. Θέμελης στὸ ποίημά του *Τὸ περιστερί και τὰ ἐφτὰ ἀναστάσιμα θαύματα*¹:

«ὁ Ἀόρατος, ἐδῶ, στὴ Γῆ,

Εἰκονίζεται στὸ πρόσωπό μας,

Μπορεῖς, νὰ Τὸν ἀγναντέψεις μέσα

στὰ μάτια τοῦ ἄλλου

Μπορεῖς νὰ Τοῦ χαμογελάσεις μυστικά

μέσ στὸν Καθρέπτη».

Ἐμεῖς ὅμως κάνουμε πράξη τοὺς λογισμοὺς τῆς κακίας καὶ πολλὰς πράξεις μας εἶναι πονηρὲς καὶ ἀσεβεῖς καὶ πλήττουν δυστυχῶς στὴν ἐποχὴ μας εἴτε τὸν ὅλον ἄνθρωπο εἴτε ἐπὶ μέρους λειτουργίες του καὶ ὄχι μόνο.

1. Ἐκδόθηκε μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὴς ἐκδόσεις Νέα Πορεία, Θεσσαλονίκη 1977, με φροντίδα τῶν παιδιῶν του.

Φαγοπότι θανάτου

Στὶς ἀρχὲς τοῦ μηνὸς προέκυψαν πάλι ἀπαγορεύσεις εἰσαγωγῆς πουλερικῶν, χοιρινοῦ καὶ βοδινοῦ κρέατος γιατί τὰ ζῶα εἶχαν τραφεῖ μὲ τροφὲς ποὺ περιεῖχαν διοξίνες καὶ ἄλλα ἐπικίνδυνα για τὴν υἰεία τοῦ ἀνθρώπου συστατικά. Μόλις εἶχε κατασιγᾶσει ὁ θόρυβος για τὶς «τρελὲς ἀγελάδες» καὶ νὰ σου στὸν ὀρίζοντα τὰ «τρελὰ κοτόπουλα» ποὺ κυριολεκτικὰ πᾶνε νὰ μᾶς τρελάνουν. Ἀλήθεια, πόσο μπορεῖ νὰ τυφλώνει τὸ συμφέρον καὶ τὸ κέρδος τὸν ἄνθρωπο καὶ πόσο ἄστοργα καὶ μισάνθρωπα μπορεῖ νὰ συμπεριφέρεται στὸ συνάνθρωπό του!

Ὅταν, ὅμως, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι περιφρονοῦμε αὐτὲς τὶς βασικὲς λειτουργίες, ὅπως εἶναι για παράδειγμα ἡ *διατροφή* για τὸν ἄνθρωπο, πῶς ἔχουμε τὴν ἀξίωση νὰ τὶς σεβαστοῦν οἱ ἄλλοι; Ὅταν ἡ διατροφή ἀπὸ λειτουργία ἀνάπτυξης τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀφορμὴ για κοινωνικὴ ἀναστροφή καὶ ἀνατροφή γίνεται ἀπλὸς «ἐπισπισμός» καὶ γρήγορος ἀνεφοδιασμός καὶ τροφοδοσία σὲ στυλ φάστ φούντ (φάε-φύγε), δὲν ἔχεις τὸν καιρὸ οὔτε νὰ ἐξετάσεις οὔτε νὰ ἐλέγξεις τί τρῶς οὔτε μὲ ποιὸν τρῶς οὔτε καὶ νὰ κάνεις τὸ σταυρό σου πρὶν καὶ μετὰ, νὰ προσευχηθεῖς, δηλαδή, ἂν μῆτι ἄλλο, για νὰ σὲ φυλάξει ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔφαγες... Εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ τίτλοι ἐφημερίδων ποὺ ἀναφέρονταν στὸ φαινόμενο τῶν μολυσμένων τροφίμων: «Ἀπέραντο ναρκοπέδιο ἢ ἀγορὰ τῶν τροφίμων» ἢ «Φαγοπότι θανάτου»².

2. Βλ. «Ἡ Καθημερινὴ» καὶ «Τὸ Βῆμα» τῆς Κυριακῆς 6 Ἰουνίου 1999.

Οἱ «ἐπί-νοιες» καὶ ἡ «μετά-νοια»

Ποιὸς θὰ μᾶς προφυλάξει, ἀλήθεια, ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀνίερο πόλεμο; Ἄν ὁ κερδῶς Ἑρμῆς ὑποβάλλει στοὺς ἀνθρώπους κερδοσκοπίες καὶ ἀθέμιτες πράξεις, ποιὸς ἀγγελιαφόρος θὰ φέρει τὸ μήνυμα γιὰ νὰ μᾶς γλιτώσει ἀπὸ τῆς «ἐπίνοιες» τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν ἀνθρώπων; Ποιὸς θὰ μᾶς ὑποδείξει τί ὀφείλουμε νὰ πράξουμε σὲ τέτοιες ἐποχὲς τῆς δυσπραγίας; Θὰ εὐχόμεσταν, ὡς ἄλλος ἄγγελος, νὰ ἐμφανίζοταν ὁ ἀποσταλὴς παρὰ Θεοῦ μάρτυς Θεόδωρος ὁ Τήρων καὶ νὰ μᾶς ὑποδείξει τί νὰ κάνουμε, ὅπως παρουσιάστηκε καὶ στὸν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Εὐδόξιο τὴν Καθαρὴ Δευτέρα τοῦ ἔτους 362 καὶ τοῦ ὑπέδειξε νὰ χορηγήσει στοὺς πιστοὺς κόλλυβα ὥστε νὰ μὴ μianθοῦν ἀπὸ νησιτίσιμες τροφὲς τῆς ἀγορᾶς, στὶς ὁποῖες εἶχαν ἀναμικθεῖ κατὰ διαταγὴ τοῦ ἀσεβέστατου βασιλέως Ἰουλιανοῦ αἵματα τῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιῶν.

Τὸ συναξάρι τοῦ Σαββάτου τῆς πρώτης Ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν, ἀναφερόμενο στὸ διὰ τῶν Κολλύβων παράδοξον θαῦμα, ἐπιλέγει: «Διεγερθεῖς οὖν εὐθέως ὁ Πατριάρχης, καὶ τῷ πλήθει ἀναγγείλας τὰ ὀραθέντα, καὶ οὕτω διαπραξάμενος, τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἀλύμαντον τῆς τοῦ ἐχθροῦ καὶ παραβάτου διετήρησεν ἐπινοίας». Ἄς εὐκνηθοῦμε, ὁ καλὸς Θεός, τοῦ Ὁποίου «ὁ ὀφθαλμὸς ὁ πάντα ὄρων, καὶ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, καὶ ἡμῶν τῶν δούλων αὐτοῦ ἀεὶ προμηθούμενος» νὰ φωτίσει ὅλους μας γιὰ τὸ πρακτέον³.

Γιὰ νὰ διαλυθοῦν ὅμως οἱ ἐπί-νοιες τῶν ἄλλων πρέπει νὰ ὑπάρξει μετά-νοια δική μας καὶ ἀλλαγὲς στὴ στάση μας ὡς πρὸς τὴ διατροφή μας. Θὰ πρέπει νὰ προβληματιστοῦμε

3 Βλ. *Τριῶδιον Κατανυκτικόν*, ἐκδ. «Φῶς» χ.χ., σ. 139.

ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμή. Βλέπετε, ὁ κόσμος μας κινεῖται τελείως ἀντιφατικὰ σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Κινδυνεύει ἀπὸ ἀντίθετα πράγματα. Εἴτε ὑπερτρέφεται μὲ βουλιμία καὶ γίνεται παχύσαρκος καὶ προσπαθεῖ μετὰ ν' ἀδυνατίσει μὲ αὐστηρὲς καὶ σκληρὲς δίαιτες. Εἴτε λιμοκτονεῖ ἀπὸ ἔλλειψη τροφῆς ἢ ἀνορεξία. Γαστρίμαργος καὶ λαίμαργος συμπεριφέρεται μὲ ἀκράτεια. Ἄλλες φορὲς προσπαθεῖ νὰ ἰσορροπήσει μὲ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ νηστεύει ἐγκρατεῦμενος, βασιζόμενος στὴ σοφία τῶν Πατέρων του, οἱ ὁποῖοι θέσπισαν «διαιτολόγιο» τὸ ὁποῖο συνιστᾷ ἡ σύγχρονη Ἱατρικὴ χαρακτηρίζοντάς το ὡς «μεσογειακὴ διαίτα». Ἡ στάση μας καὶ σὲ θέματα διατροφῆς δὲν συγκροτεῖται ἐρήμην τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ τελευταία καθοδηγεῖ ἀναγκαστικὰ τὶς στάσεις μας.

Ἡ «μὴ ἡμέρα» νὰ γίνουν πολλές

Πόσο μὲ εἶχε ἐντυπωσιάσει, ἀλήθεια, ἡ στάση τοῦ Σουκῶβ στὸ μυθιστόρημα τοῦ Α. Σολζενίτσιν, *Μὴ ἡμέρα τοῦ Ἰβάν Ντενίσοβιτς*⁴, στὰ θέματα τῆς τροφῆς. Ἐκεῖ, μέσα στὴν καταπίεση καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸ ἀναπτυσσόταν ἕνα τελετουργικὸ πὺρ διατηροῦσε τὴν ἱερότητα τοῦ φαγητοῦ, ἔστω καὶ λιγοστοῦ, ἔστω καὶ σπάνιου. Κάποιες φράσεις δίνουν τὴν ποιότητα τῆς στάσεως ζωῆς του κρατούμενου πὺρ ἡ *αὐτοσυγκέντρωση* τὸν ἔκανε νὰ ἐπιβιώνει στὰ *στρατόπεδα συγκεντρώσεως*.

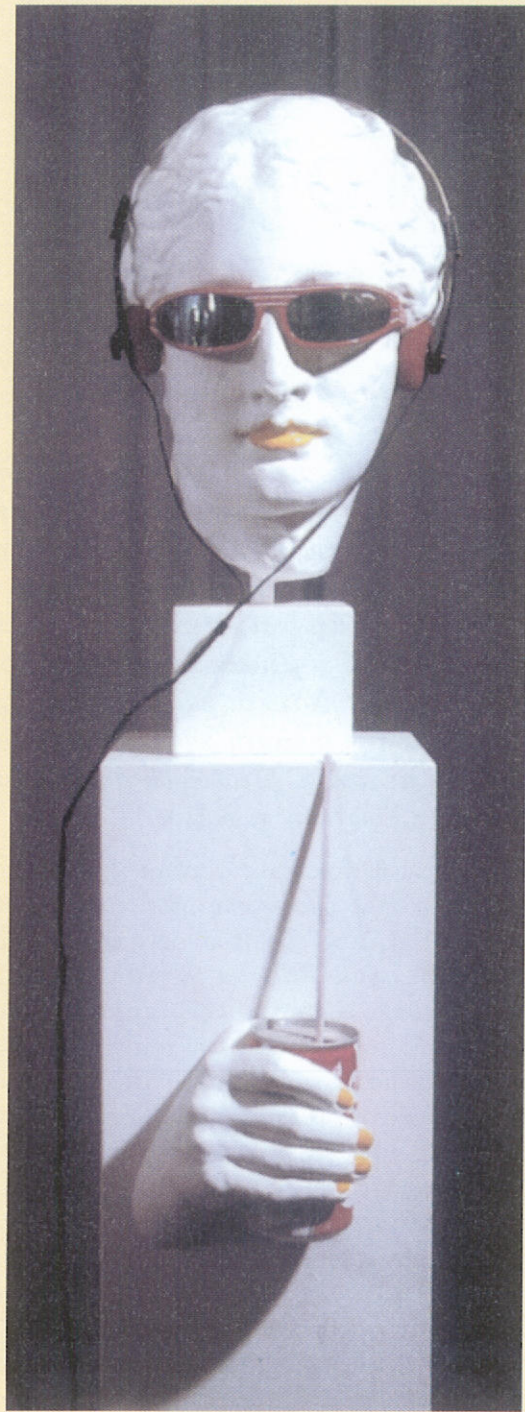
«... Ὅταν τρῶς γρήγορα εἶναι σὰ νὰ μὴ τρῶς, θὰ πάει χαμένο τὸ ψωμί, χωρὶς νὰ σοῦ κόψει τὴν πείνα» (σ. 98). «Τὸ σωστὸ εἶναι νὰ τρῶς καὶ νὰ ἔχεις τὸ νοῦ σου μόνο σ' αὐτὸ

4. Σὲ μετάφραση Σωτήρη Πατατζῆ, Ἀθῆναι, Πάπυρος - Γραφικὰ Τέχνη: Βίπερ 1 Σειρὰ Νόμπελ, 1974. Οἱ σελίδες σὲ παρένθεση μέσα στὸ κείμενο ἀναφέρονται σ' αὐτὴ τὴν ἔκδοση.

πού τρῶς -νά, ὅπως τώρα πού δαγκώνει μικρές-μικρές μπουκίτσες, τὶς λιώνει μὲ τὴ γλώσσα του, τὶς ρουφάει σφίγγοντάς τες στὰ μάγουλά του κι ἀμέσως βλέπεις πὼς τοῦτο δῶ τὸ μαῦρο καὶ κακοψημένο ψωμί σοῦ φαίνεται οὐδὲ νὰ μοσκοβολάει» (σ. 70). Θαυμάσιες σελίδες τὸν ἀναδεικνύουν σὲ ἄνθρωπο πού κατ' ἐπίγνωσιν γεύεται καὶ ἀπολαμβάνει στὴ βαθύτερη οὐσία τῆς τὴν ἱεροτελεστία του φαγητοῦ.

Ξεφεύγει ἀπ' τὸν ἑαυτό του καὶ παρατηρεῖ ἕναν γέροντα ψηλὸ τὸν Υ-81. «Μέσα ἀπ' ὅλες τοῦτες τὶς καμπουριασμένες πλάτες, ξεπετάγεται ἡ δική του ράχη πού εἶναι ὀρθόστητη - κι αὐτὸ σοῦ κάνει ἐντύπωση μεγάλη. Ὅταν κάθεται στὸ τραπέζι, λές κι ἔχει βάλει κάτι στὸν πάγκο γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ψηλά... Τρώει γαλήνια τὴ σούπα του, σκέτο νεροζούμι, μ' ἕνα κουτάλι ξύλινο καὶ ραγιωμένο. Δὲ φέρνει τὴ μύτη του κοντὰ στὴν καρβάνα, ὅπως κάνουν ὅλοι, ἀλλὰ σπκώνει τὸ κουτάλι του ψηλά, ὡς τὸ στόμα... Τὸ ἀδυνατισμένο πρόσωπό του δὲν ἔχει κείνη τὴν ἀτομία τῶν ἀνήμπορων πού φτάνουνε στὰ γερατειά, ἀλλὰ φαίνεται σφιχτὸ καὶ δυνατό, σὰ σκαλισμένη πέτρα... Ἀπὸ τὶς χαρακιές καὶ τὶς μαῦρες αὐλακίες τῶν χεριῶν του καταλαβαίνεις πὼς ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια δὲν τοῦ δόθηκε πολλὲς φορές ἡ εὐκαιρία νὰ βολευτεῖ κάπου. Ἔχει ὡστόσο ἕνα συνήθιο, πολὺ βαθιὰ ριζωμένο μέσα του, πού δὲν τ' ἀφήνει ποτέ: Δὲ βάζει τὸ ψωμί του, τὰ τριακόσια του γραμμάρια, πάνω στὸ βρώμικο καὶ λιγδιασμένο τραπέζι, ὅπως κάνουν ὅλοι, ἀλλὰ σ' ἕνα πανάκι, πλυμένο καὶ ξαναπλυμένο» (σ. 163-164).

Μέσα ἀπὸ τέτοιες καταστάσεις καὶ στάσεις ζωῆς μπορεῖ νὰ ξεπηδήσει ἕνας βαθὺς σεβασμὸς γιὰ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ γιὰ ὅλα ἐκεῖνα πού τὴν συντηροῦν· καὶ μία ἀπαίτηση, νὰ τὰ σεβαστοῦν καὶ οἱ ἄλλοι. Μὲ μία ἀπὸ βάθους καρδίας ἐπικλήση: Χριστὲ ὁ Θεός, εὐλόγησον τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν τῶν δούλων σου!

Εἰς Ὑγείαν;

Ἔργο τοῦ Βαρθολομαίου Παπαδαντωνάκη, ἀπὸ τὴν ἐκθεσὴ του στὴ Γκαλερί Titanium στὶς 29 Μαΐου 1991.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ Καθηγ.
Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

571. Σε μερικούς ναούς συνηθίζεται μετά την ανάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἢ μετά τὸ κήρυγμα νὰ μὴ λέγεται ἀπ' εὐθείας ἡ ἐκφώνηση «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...», ἀλλὰ νὰ προηγεῖται ἡ μικρὰ συναπτή («Ἔτι καὶ ἔτι...») καὶ ἡ δευτέρα εὐχή τῶν πιστῶν («Πάλιν καὶ πολλάκις...»). Ἡ ἐκτενής, τὰ κατηχούμενα καὶ ἡ πρώτη εὐχή τῶν πιστῶν μὲ τὴν συναπτή καὶ τὴν ἐκφώνησή της λέγονται μυστικῶς. Εἶναι ὀρθή ἡ ἐνδιάμεση αὐτὴ πράξις; (Ἐρώτηση π. Δ.Π.).

Ἡ πράξις αὐτή, ποὺ ὅπως φαίνεται ἔχει ἀρκετὴ διάδοση, ἔχει ἓνα ἀναμφισβήτητο πλεονέκτημα ἐναντι τῆς ἄλλης ποὺ εὐρύτερα συνηθίζεται στὴν Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία, στὸ νὰ λέγεται μυστικῶς (δηλαδὴ νὰ παραλείπεται) ὅλη αὐτὴ ἡ ἐνότητα ποὺ ἔπεται τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἢ τοῦ κηρύγματος καὶ περιλαμβάνει τὴν μεγάλη ἐκτενή, τὰ κατηχούμενα καὶ τὶς δύο εὐχές τῶν πιστῶν μὲ τὶς μικρὲς συναπτές ποὺ τὶς εἰσάγουν καὶ τὶς ἐκφωνήσεις ποὺ τὶς κατακλείουν. Τὸ πλεονέκτημα συνίσταται στὸ ὅτι διασώζει τουλάχιστον τὴν δευτέρα εὐχή τῶν πιστῶν, μὲ τὸ φυσικὸ λειτουργικὸ τῆς πλαίσιο (συναπτή καὶ ἐκφώνηση), στὴν ὀρθὴ θέση καὶ κατὰ τὴν ὀρθὴ τάξι. Ἔτσι ἡ ἐκφώνηση «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...» δὲν παρουσιάζεται ἀσύνδετη πρὸς τὰ προηγούμενα καὶ ἄσχετη πρὸς τὰ τελούμενα, ἀφοῦ οὔτε μὲ τὰ ἀναγνώσματα οὔτε μὲ τὸ κήρυγμα μπορεῖ νὰ ἔχει ἔστω καὶ τὴν παραμικρὴ διασύνδεση. Μόνη τῆς δέ, ἔτσι τρόπον τινὰ «ἀδέσποτη» ποὺ ἔμεινε νὰ λέγεται, δὲν ἔχει κάποιο αὐτοτελές νόημα. Ἡ αἴσθησις ἀκριβῶς αὐτοῦ τοῦ κενοῦ καὶ

τῆς ἀνακολουθίας αὐτῆς προκάλεσε τὴν ἐπαναφορά, μετὰ τὴν κακῶς εἰσαχθεῖσα παράλειψη ἢ μυστικῶς ἀνάγνωση ὅλης αὐτῆς τῆς ἐνότητας, ὡς προσπάθεια «θεραπείας» τοῦ ἀτόπου, τὴν διατήρηση τουλάχιστον τῆς μικρᾶς συναπτῆς πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τῆς δευτέρας εὐχῆς τῶν πιστῶν. Καὶ ὡς ἐδῶ τὰ πράγματα ἔχουν καλῶς.

Γιὰ δυὸ ὅμως λόγους ἡ λύσις αὐτὴ πρέπει νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς ἀδόκιμη. Πρῶτο, γιὰτι προσπαθεῖ νὰ θεραπεύσει ἓνα ἀσύνδετο μὲ ἓνα ἄλλο ἀσύνδετο. Ἡ μικρὰ συναπτή, ποὺ κατὰ τὸν ἀνωτέρω προτεινόμενο τρόπο προηγεῖται τῆς ἐκφωνήσεως «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου...», μετριάζει μὲν τὴν ἐντύπωσι τοῦ ἀσυνδέτου τῆς ἐκφωνήσεως καὶ πάλι ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ αὐτοτελῶς. Ἡ μικρὰ συναπτή εἶναι ἐπιτομὴ τῆς μεγάλης συναπτῆς (τῶν «εἰρηνικῶν») ἢ τῆς ἐκτενοῦς, συντεταγμένη δηλαδὴ μορφή διακονικῶν παρακελεύσεων ποὺ καλοῦν τὸν λαὸ σὲ προσευχὴ ὑπενθυμιζοντάς του τὰ αἰτήματα τὰ ὁποῖα ἀναλυτικῶς διατυπώθηκαν στὴν μεγάλη συναπτή ἢ στὴν ἐκτενή. Ἔτσι γίνεται σ' ὅλες τὶς ἀκολουθίες χωρὶς καμιά ἐξαίρεσι, στοὺς ἑσπερινοὺς δηλαδὴ, στοὺς ὄρθρου καὶ στὴ θεία λειτουργία.

Ἄπλῶς ὑπενθυμιζοῦμε ὡς πιὸ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα, τὸν ὄρθρο τοῦ Πάσχα, ὅπου μετὰ τὰ εἰρηνικά, ποὺ λέγονται στὴν ἀρχή, ἔχουμε ὀκτὼ τέτοιες μικρὲς συναπτές, ποὺ ἐπιτέμνουν τὴν μεγάλη καὶ ἀνακεφαλαιώνουν τὰ αἰτήματά της, παρεμβάλλονται δὲ μεταξὺ τῶν ὠδῶν τοῦ κανόνος. Παρόμοιο σχῆμα ἀκολουθοῦν καὶ οἱ ἀρχαῖες ἀσματικὲς - ἐνοριακὲς ἀκολουθίες τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ ὄρθρου, καθὼς καὶ ἡ θεία λειτουργία, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρεῖ τὶς προδιαγραφές τοῦ ἀσματικοῦ τυπικοῦ. Οἱ μικρὲς συναπτές πρὸ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου ἀντιφώνου ἀποτελοῦν ἐπιτομὴ τῶν εἰρηνικῶν, τῆς μεγάλης δηλαδὴ συναπτῆς, καὶ οἱ μικρὲς συναπτές πρὸ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας εὐχῆς τῶν πιστῶν ἀποτελοῦν ἐπιτομὴ τῆς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο μεγάλης ἐκτενοῦς. Μὲ τὴν διατήρησι τῆς δευτέρας μικρᾶς συναπτῆς δὲν αἱρεται τὸ ἀσύνδετο, ἐφ' ὅσον παραλείπεται ἡ ἐκτενής. Ἡ κοινότης καλεῖται νὰ ἐπιμείνει «ἔτι καὶ ἔτι» σὲ αἰτήματα προσευχῆς ποὺ δὲν ἔχουν τεθεῖ.

Ὁ δεύτερος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ ἡ λύση αὐτὴ εἶναι ὅτι, ἐνῶ δὲν λύει ὀρθῶς καὶ παραδοσιακῶς τὸ θέμα, δημιουργεῖ μιὰ ψευδαίσθηση λύσεως, μιὰ ἐμβαλωματικὴ δηλαδὴ τάξη, ποὺ καὶ ἀδόκιμη εἶναι καὶ ἀφήνει πάλι ἀνοιχτὸ τὸ μεγάλο θέμα τῆς ἐκτενοῦς καὶ τῶν κατηχουμένων καὶ τῆς πρώτης εὐχῆς τῶν πιστῶν καὶ τοῦ τί δέον γενέσθαι μὲ αὐτά.

Δὲν θὰ ἐπανέλθουμε στὸ ἀνωτέρω ζήτημα, γιὰ τὸ ἀντιμετωπίσαμε ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς σὲ προηγούμενες ἀπαντήσεις. Θὰ μᾶς ἐπιτραποῦν ὅμως λίγα λόγια σὰν ἐπίλογος στὸ ὅλο θέμα καὶ σὰν μιὰ ἐπιβαλλομένη ἀνακεφαλαίωσή του:

α. Ἡ παράλειψη τῆς ἐκτενοῦς, τῶν κατηχουμένων καὶ τῶν δύο εὐχῶν τῶν πιστῶν μὲ τὰ λειτουργικὰ τους πλαίσια (συναπτὴ - ἐκφώνηση) δὲν εἶναι ἓνα ἔλασσον θέμα. Παρεμβαίνει οὐσιαστικὰ στὴν τάξη τῆς θείας λειτουργίας καὶ διασπᾷ τὴν λειτουργικὴ ἐνότητα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἀφοῦ οὐδέποτε υἱοθέτησαν τὴν καινοτομία αὐτὴ τὰ μοναστήρια καὶ οἱ οὐρανικὲς Ἐκκλησίες.

β. Ἄρχισε νὰ εἰσάγεται καὶ νὰ διαδίδεται σὲ ἐποχὲς ποὺ ἐπικρατοῦσαν ἀκρίτως νεωτερικὲς ιδέες περὶ ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ συντομεύσεως τῆς θείας λειτουργίας καὶ γενικότερα τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἀποφυγῆς τῶν δὴθεν ἐπαναλήψεων, ἀλλ' οὐσιαστικῆς μετατοπίσεως τοῦ βάρους τῆς τελέσεως τῆς θείας μυσταγωγίας ἀπὸ τὸ κέντρο στὴν περιφέρεια. Ἡ παράλειψη τῆς ἐνότητος αὐτῆς (ἐκτενοῦς μέχρι δευτέρας εὐχῆς τῶν πιστῶν) ἔδινε χρόνον σὲ ἐξεζητημένα καὶ ἀντιπαραδοσιακὰ ψαλμωδῆματα κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν διακονικῶν καὶ τῶν ἐκφωνήσεων, καθὼς καὶ τῶν ἀπαντήσεων πρὸς τὸ παραδεδομένο κείμενον τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους οὐσίας εἶναι ἀπαράδεκτος ἡ παράλειψη τῆς ἐκτενοῦς καὶ τῶν κατηχουμένων, παρὰ τὴν ἐξογκουμένη καὶ ὑπερτονιζομένη ἀνακολουθία λόγῳ μὴ παρουσίας κατηχουμένων στὴν σύναξη τῆς Ἐκκλησίας.

δ. Ἡ συγκάλυψη τῆς παραλείψεως μὲ τὸ πρόσχημα τῆς μυστικῶς ἀναγνώσεως εἶναι ὁμοίως ἀπαράδεκτος. Τὰ διακονικά (ἐκτενής, κατηχούμενα καὶ συναπτές) ἀπευθύνονται πρὸς τὸ λαὸν καὶ ὄχι πρὸς τὸν Θεόν, ἢ δὲ «μυστικῶς»

ἀπαγγελία ὅλης αὐτῆς τῆς ἐνότητος (διακονικῶν καὶ ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων) κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἢ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἢ ὅπου ἄλλου, εἶναι γνωστὸ πόση ἀναστάτωση προξενεῖ στὴν ὁμαλὴ ροὴ τῆς θείας λειτουργίας, ἔστω καὶ ἂν ἡ κακὴ συνήθεια δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε, λόγῳ ἐξοικειώσεως, ὅλην αὐτὴν τὴν ἀπαράδεκτη ἀταξία.

Κλείνοντας ἄς ὑπενθυμίσουμε μιὰ σοφὴ διαπίστωση τοῦ ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης, ποὺ ἔχει ἀπόλυτη ἐφαρμογὴ στὴν περίπτωσή μας, καθὼς καὶ σὲ πλῆθος ἄλλων παρομοίων περιπτώσεων στὴν θεία λατρεία. Λέγει, λοιπόν, ὁ ἅγιος ὅτι δὲν ὑπάρχει χειρότερον πράγμα στὴν λειτουργικὴ τάξη καὶ παράδοση ἀπὸ τοῦ νὰ καταντήσῃ νὰ θεωρεῖται «ἔθος» ἢ «ἀταξία» («εἰς ἔθος τὴν ἀταξίαν προβῆναι», Διάλογος, κεφ. 365). Τότε οἱ καταστάσεις εἶναι δυσίατες ἂν μὴ καὶ ἀνίατες, γιὰ τὴν ἔχουμε πραγματικὴ ἀνατροπὴ ἀξιῶν ἢ ἀταξία θεωρεῖται τάξη καὶ ἡ τάξη ἀταξία ἢ καινοτομία παράδοση καὶ ἡ παράδοση νεωτερισμός. Εἶδαμε τέτοια ἀρκετὰ σὲ παλαιότερες καὶ σὲ πρόσφατες ἀπαντήσεις τὴν μετάθεσιν τοῦ κηρύγματος στὸ κοινωνικόν, τὴν ψαλμωδία ἀντ' αὐτοῦ ἀρρήτων ρημάτων, τὴν μετάδοσιν τῆς θείας κοινωνίας μετὰ τὴν λήξιν τῆς θείας λειτουργίας, τὴν εἰς ἐπίγκοον ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν, τὴν γονυκλισία κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων καὶ ἄλλα ἀναρίθμητα.

ΙΕΡΟΣ ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

Τοῦ κ. Γρηγ. Φιλ. Κωσταρά, Καθηγητοῦ Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

«Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς εἰς κοινὴν μητέρα εἶναι τὸ Γένος προσκολλημένον καὶ διὰ τὴν θρησκείαν καὶ διὰ τὴν μητρικὴν φροντίδα, τὴν ὁποῖαν δείχνει καθ' ἡμέραν ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ Γένους». (Ἀδ. Κοραῆς)

Τὴν ἱστορία καὶ τὴν πορεία τοῦ πολιτισμοῦ κάθε λαοῦ ἐπηρεάζουν πολλοὶ καὶ σημαντικοὶ παράγοντες: φυλετικοί, γεωγραφικοί, οικονομικοί, ψυχολογικοί, πνευματικοί, ιδεολογικοί. Τῆ μοῖρα, ὅμως, καὶ τὰ πεπραγμένα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθόρισαν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς. Ἡ ὀρθόδοξη θρησκεία μας εἶναι ἡ μυστικὴ πηγὴ τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ ἡ μαχόμενη Ἐκκλησία μας ἡ κιβωτὸς τῆς ἐθνικῆς μας σωτηρίας.

Στὴ συνείδηση τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου –Πατριαρχῶν, Ἐπισκόπων, Ἱερέων, Μοναχῶν– ἦταν ἀράγιστα ἐνωμένες χριστιανικὴ πίστις καὶ ἑλληνικὴ προκοπή: οἱ ἱερεῖς μας γονάτιζαν εὐλαβικὰ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τῆς Πατρίδας καὶ τὴν ἀσπάζονταν στοργικὰ μὲ ὅλο τὸ πάθος τῆς φλογερῆς, θρησκευτικῆς τους ψυχῆς. Στὶς μεγάλες ὅσο καὶ σκληρὲς ἐθνικὲς μας ὥρες φοροῦσαν, μαζὶ μὲ τὰ ἱερά τους ἄμφια, καὶ τὸν τιμημένο χιτῶνα τοῦ ἀγῶνα καὶ λειτουργοῦσαν μὲ πόνο καὶ στοργὴ πατρικὴ κοντὰ στὸ λαό, φύλακες τοῦ Ἔθνους του, ἐνσαρκωτὲς τῆς Πίστεώς του καὶ ποιμένες τῆς ἑλληνικῆς του ἐλευθερίας.

* * *

Ἄλλὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι μόνον ἔργο ἐθνικό: ἀτρόμητα χέρια κληρικῶν ὕψωναν τὴ σημαία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀρετῆς καὶ ἀτελεύτητη σειρά μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας σφαιγάζονταν στὸ βωμὸ τῆς Πατρίδος ἀκόμη καὶ στὸ πολὺ νωπὸ παρελθόν, ὅταν τὸ γλαυκὸ μας οὐρανὸ εἶχε κατακλύσει ἡ ὁσμὴ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸ δολοφόνου παραλογισμὸ σύγχρονων βαρβάρων, οἱ ὁποῖοι καρατομοῦσαν ἢ ἔσυραν τοὺς ἱερεῖς, κρατουμένους, σὲ φρικώδη αἰχμαλωσία Βαβυλῶνος!

Τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε –καὶ εἶναι– ἔργο πολὺμορφο: ὀδηγητικό, πνευματικό, κοινωνικό, φιλανθρωπικό, τελετουργικό, ποιμαντικό, διδακτικό,

ἱεραποστολικό, παιδευτικό. Εἶναι ἔργο κοινωνίας, ἀγάπης, ζωῆς. Καὶ ἡ τελευταία ἵνα τοῦ ἐθνικοῦ κορμοῦ εἶναι ἐμβαπτισμένη καὶ ἐμποτισμένη ἀπὸ τὰ νάματα καὶ τὰ θάματα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ ἱερός κληρὸς διακονεῖ τὴν ἐθνικὴ ζωὴ μὲ τὴ δάφνη τοῦ πνεύματος καὶ τὸν Σταυρὸ τοῦ Κυρίου, σημαιοφόρος τῶν ιδεῶν τοῦ Ἔθνους καὶ ἡγούμενος τοῦ λαοῦ του. Ὁ ἱερεὺς μεταλάβαινε τὶς ἑλληνικὲς συνειδήσεις μὲ παιδεία καὶ ἐτοίμαζε τὶς ἑλληνίδες καρδιὲς γιὰ τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τοῦ Χρέους: «Ἄν τὰ Σχολεῖα εὐδοκίμοῦσι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο συμβαίνει, διότι εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μόνον διὰ τοῦτο ἡ Πύλη σέβεται αὐτά (...). Ἐξαρτήσατε τὴν Σχολὴν καθ' ὀλοκληρίαν ἐκ τοῦ Πατριαρχείου καὶ μεταχειρισθῆτε καλοὺς διδασκάλους, ἵνα διδάξωσι τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τὰ θρησκευτικά, φυσικὰ καὶ ἱστορίαν (...). Θεωρήσατε τὴν Σχολὴν ὡς παράρτημα τῆς Ἐκκλησίας», συμβούλευε τὸν Π. Μαυρομιχάλη ὁ Ἱ. Καποδίστριας. Ἡ παιδεία σήμερα εἶναι «τῶν ἱερωμένων ὅλων τὸ κοινὸν χρέος· χρέος ὄχι μικρότερον ἀπὸ τὴν ἱερωγίαν τῶν μυστηρίων, ἂν θέλωμεν νὰ μὴ ὀνομαζώμεθα τυφλοὶ τυφλῶν ὀδηγοί...», διαπιστώνει ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδ. Κοραῆς.

Ἔτσι ἀναδειχνεται ὁ ἱερός κληρὸς ἐνθεος μυσταγωγὸς τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς καὶ ζωῆς καὶ ἀκούραστος διάκονος τῶν μεγάλων ιδεῶν καὶ τῶν παραδόσεων τῆς φυλῆς μας!

* * *

Πὰ νὰ ἐπιτελέσει τὸ γιγάντιο τοῦτο ἔργο ὁ στυλοβάτης αὐτὸς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς χρειάστηκε ἠθικὴ, οικονομικὴ, πνευματικὴ καὶ ἐσωτερικὴ αὐτοτέλεια, αὐτοδυναμία καὶ ἀνεξαρτησία ἀπὸ κάθε πολιτικὴ σκοπιμότητα. Οἱ ἱεροὶ, ἄλλωστε, κανόνες αὐτὴν τὴν αὐτάρκεια καὶ ἐλευθερία σκοποῦν νὰ φρουρήσουν. Οἱ νέες, οἱ πράγματι φιλελεύθερες καὶ δημοκρατικὲς, ιδέες εἶναι σύμφωνες μὲ τὸ σκοπὸ αὐτό: ἐνίσχυση τῆς Ἐκκλησίας γιὰ νὰ φέρει εἰς πέρας τὴν πολὺπλευρὴ ἀποστολὴ τῆς. Οἱ πλόκαμοι τῆς πολιτικῆς καὶ μάλιστα τῆς ὀποιασδήποτε κομματικῆς ἐξουσίας χαλκεύουν δεσμὰ –νύχτα αἰῶνων– γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Θυμᾶμαι καὶ τροποποιῶ τὸ σαρκασμὸ

του Gobineau: ή πολιτική έξουσία «έν τή άνυψώ-
σει τής Έκκλησίας αποβλέπει στη διάλυσή της» και
στην ύποδούλωση. Ό ιδεολογικός λίκας πειράται
νά κατακαύσει τά φυλλοκάρδια του Έθνους και
του Λαού...! Στώμεν καλώς!

Αυτό, φαίνεται, υπαινίσσεται στον ύστατο απο-
χαιρετισμό της ή ώραία εκείνη ποιητική ψυχή του Γ.
Ζαλοκώστα, όταν σιχουργούσε: «Ό άγων δέν έπε-
ράνθη, / μή δεχθήτε ήθη ξένα, / τής έλευθερίας τ'
άνθη / είναι δώρα του Θεού, / που αιξάνουν φυτευ-
μένα / εις τά σπλάχνα του Λαού».

* * *

Λαός, τώρα, δέν είναι παρά ή ένσαρκη, ζωντανή
παρουσία του Έθνους και ή συνέχιση τής ιστορίας
του. Ό ιερός κλήρος εκεί αποβλέπει. Γι' αυτό κανέ-
νας δέν νομιμοποιείται νά όμιλει έκ στόματος και
όνόματος αυτού του Λαού τόσον, όσον οί θρησκευ-
τικοί του ποιμένες. Αυτοί κυρίως προέρχονται από
τά σπλάχνα του Λαού, τέκνα του Λαού: όργοτόμοι
του πνεύματος και γεωργοί τής ψυχής του.

«Από ρυπαρών χειλέων, από δδελυράς καρδιάς,
από ακαθάρτου γλώσσης, έκ ψυχής έρειπωμένης» θά
άνέμεινε κανείς νά άμφισβητήσει ότι οί ιερείς δέν
έσκυψαν και δέν σκύβουν με όδύνη και ευθύνη
έπάνω από τις πολυώνυμες πληγές του Λαού μας:
έσκαψαν τή στέρφη γή – και άγαλλίασαν κάηκαν
στον ήλιο του μεσημεριού – και δροσίσθηκαν υπέ-
μειναν παγετούς – και ευφράνθηκαν γεύθηκαν τήν
πίκρα τής ζωής ώσαν δρόσο του ούρανοϋ, ήρημοι
όπως τó πρᾶο δειλινό: Ποιμένες λαών! Είναι γνώρι-
σμα, φίλη Έκκλησία, των «τραγικών» ανθρώπων ή
άντιφατικότητα, βαθιά ένοχη και μειονεξία, που
τοίς βόσκει: «καταλαβαίνουν» τό (φτωχό) λαό, ένῶ
μεγάλωσαν στα πλούτη προσποιούνται τό δημοκρά-
τη, ένῶ σκηνοθετούν τό διάλογο· κόπτονται για τήν
αλήθεια, ένῶ μισούν τόν άρνούμενο νά υπηρετήσει
τό ψεύδος· όμιλούν για έλευθερία και πατρίδα, ένῶ
υπήρξαν άκαπνοι, ριψάσπιδες ή έν ασφαλεια άμέτο-

χοι. Με μιá λέξη: ποθοϋν τό έλλείπον και γι' αυτό
σύρουν τά φραστικά τους ξίφη, ένῶ θά ήταν άρκετό
νά ανταλλάξουν τά βιογραφικά τους σημειώματα με
όλους όσοι έξησαν και ζοϋν τά πολυώδυνα βάσανα
του λαού, «σάραξ έκ τής σαρκός του»!

* * *

Πρός τήν Έκκλησία και τό γιγάντιο έργο της
όφείλομε ευγνώμονα σεβασμό: νά παραλάβουμε τό
ιερό πϋρ τής πίστewς και νά έγκλωπwoϋμε τό
έλληνοχριστιανικό της φῶς κυρίως νά ένισχύσουμε
τήν άυτονομία της. Κάθε επέμβαση, άντιθέτως,
σημαίνει άμφισβήτηση του κύρους της και ίσοδυ-
ναμει με όλεθρο έθνικό· άποτελει έμπόδιο στην έπι-
τέλεση τής ύψηλής της άποστολής· τήν άποδυνα-
μώνει τήν άποδιοργανώνει τή δουλώνει· νουθεύει
τό πνεϋμα της· σύρει τά ματωμένα ράσα σε ευτελι-
σμό και τά έξαναγκάζει νά ένδυθοϋν τήν άστρα-
φτερή στολή του άγώνα, έτοιμα ή νά ψιθυρίσουν
τό του Κάλβου: «ήμεις δια τόν Σταυρόν / άνδρεί-
ως υπερμαχόμεθα / και σεΐς έβοηθήσατε / κρυφά
τοίς πολεμοϋντας / Σταυρόν και αλήθειαν» ή νά
έπαναλάβουν τόν άτρόμητο λόγο του μέγιστου κοι-
νωνικού εργάτη τους, του Μ. Βασιλείου: «Πϋρ και
ξίφη και θήρες και οί τās σάρκας τέμνοντες όνυχες
τροφή μάλλον ειςιν ήμίν ή απόλαυσις· Άκουέτω
ταϋτα και βασιλεύς...»!

* * *

Λοιπόν, sursum corda, σεβάσμα Έκκλησία!
Διότι, έπαναλαμβάνοντας, άς ύπογραμμισθοϋν δύο
μόνον σημεία:

1. Η Όρθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία μας είναι
ή μυστική πηγή τής υπάρεξείας μας, και ή μαχό-
μενη Έκκλησία μας ή κίβωτος τής εθνικής μας
σωτηρίας.
2. Πρός τήν Έκκλησία και τό γιγάντιο έργο
της όφείλομε ευγνώμονα σεβα-
σμό: νά παραλάβουμε τό ιερό
πϋρ τής πίστewς και νά έγκλωπω-
θοϋμε τό φῶς της.

Η ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΤΑΡΕΤΣ ΖΩΣΙΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΚΛΥΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ

Τοῦ Καθηγ. κ. Μιχ. Κ. Μακρόκη

Ἡ ἀντιλήψεις τοῦ στάρετς Ζωσιμᾶ γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ δουλεία στὴν ἐλευθερία, πὺ εἶδαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος, ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του ἐμπειρία γιὰ τὴ δική του ἀναγέννηση, τὴ μεταστροφή ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἐκλυτὴ ζωὴ του σὲ μιὰ νέα ζωὴ. Ἡ μεταστροφή αὐτὴ περιγράφεται στὸ Δεύτερο Μέρος (βιβλ. VI, κέφ. 2, § 3) τοῦ τελευταίου ἔργου τοῦ Ντοστογιέφσκι **Ἄδελφοὶ Καραμάζοφ**. Καὶ συγκεκριμένα, στὶς «Βιογραφικὲς πληροφορίες» γιὰ τὸν στάρετς Ζωσιμᾶ. Ἐχοντας ὑπόψη μας τὶς πληροφορίες αὐτές, θὰ προσπαθήσουμε ἐδῶ νὰ περιγράψουμε τὴ μεταστροφή του ὅσο τὸ δυνατό πὺ περιληπτικά, μὲ βάση τὴν ἀφήγηση τοῦ ἴδιου τοῦ στάρετς, ὅπως τὴν κατέγραψε ὁ ἀγαπημένος του μαθητὴς Ἄλεξέη ἢ Ἀλιόσα Καραμάζοφ.

Σύμφωνα μὲ ὅσα μᾶς λέει, ὁ στάρετς Ζωσιμᾶς, ὅταν ἦταν ἀκόμη παιδί, ἐπηρεάστηκε σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ μεγαλύτερό του ἀδελφὸ, τὸ Μάρκελλο. Ἡ μεταστροφή καὶ ὁ θάνατός του ἔκαμαν τόση ἐντύπωση σ' αὐτὸν πὺ μὲ τὸν καιρὸ νὰ τὸν ἐπηρεάσουν καὶ στὴ δική του μεταστροφή. Τὴν ἐποχὴ δηλαδὴ πὺ ὡς ἀξιοματικὸς, μὲ τ' ὄνομα Ζηνόβιος, ζοῦσε μιὰ ἐκλυτὴ ζωὴ. Ἦταν μάλιστα τότε ὁ χειρότερος ἀπ' ὄλους τοὺς συναδέλφους του στὴ συμπεριφορὰ του πρὸς τοὺς στρατιῶτες πὺ τοὺς λογάριζε γιὰ κτήνη. Ἔτσι συνέβη κάποιον βράδυ, τέλη Ἰουνίου τοῦ 1826, παραμονὴ μιᾶς μονομαχίας του μὲ κάποιον πλούσιον κτηματῆ, νὰ κτυπήσει στὸ πρόσωπο

χωρὶς αἰτία τὸν ὑπρέτη του Ἄφανάσι. Μάλιστα μὲ τόση δύναμη πὺ ἔτρεξε αἷμα. Ὑστερα πῆγε νὰ κοιμηθεῖ σὰν νὰ μὴν ἔγινε τίποτα.

Ξύπνησε κατὰ τὰ χαράματα, ἀκούγοντας ἔξω, στὸν κῆπο, νὰ κελαηδοῦν τὰ πουλιά. Σηκώθηκε, πλησίασε στὸ παράθυρο πὺ ἔβλεπε στὸν κῆπο καὶ τὸ ἄνοιξε. Εἶδε τὸν ἥλιο πὺ ξεπρόβαλε ἐκείνη τὴ στιγμὴ. Ἦταν ζεστὰ καὶ ὠραῖα καὶ τὰ πουλιὰ πετοῦσαν χαρούμενα. Ὅλα ἦταν χαρούμενα: ὁ ἥλιος μὲ τὴ λάμψη του, τὰ φύλλα πὺ παιγνίδιζαν μὲ τὶς ἀκτῖνες του, τὰ πουλιά. Τὰ πουλάκια πὺ ὑμνοῦσαν τὸ Θεὸ μὲ τὸ κελάδημά τους... Ὅλα ἦταν γεμάτα χαρὰ καὶ μόνον αὐτὸς ἐνιωθε μιὰ βαθιὰ θλίψη «νὰ τοῦ διατρυπᾶ σὰν κοπερὸ μαχαίρι τὴν καρδιά».

Κάποια στιγμὴ, ἐκεῖ πὺ ἀκούγε τὰ πουλιά, θυμήθηκε τὸν ἀδελφὸ του πὺ ζητοῦσε συγγνώμη ἀπὸ αὐτά: «Πουλάκια τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἔλεγε, ἀγγελιαφόροι τῆς χαρᾶς, συγχωρέστε με γιὰ τὸ ἔχω ἀμαρτήσῃ καὶ σὲ σᾶς». Καὶ τότε, καθὼς θυμήθηκε τὰ λόγια αὐτά, σκέπασε μὲ τὰ χέρια του τὸ πρόσωπο. Καί, πέφτοντας στὸ κρεβάτι, ξέσπασε σὲ λυγμούς. Καθὼς ἔκλαιγε, ἦρθαν ξαφνικὰ στὴ θύμψή του πάλι τὰ λόγια τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὰ λόγια πὺ ἔλεγε στοὺς ὑπρέτες πρὶν πεθάνει: «Ἀγαπημένοι μου, γιὰ τὴν ὑπηρετεῖτε; Τί ἔκαμα γιὰ ν' ἀξίζω τὴν ἀγάπη σας; Τὴν ἀξίζω». «Ναί, τὴν ἀξίζω πραγματικά», σκέφτηκε ξαφνικὰ κι ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Γιὰ τὴν πῶς ἔγινε ἄξιος νὰ τὸν ὑπηρετεῖ ἓνας ἄνθρωπος πὺ πλάστηκε ὅπως κι αὐτὸς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση Θεοῦ;

Τότε κατάλαβε γιὰ πρώτη φορὰ τὰ λόγια πὺ εἶχε πεῖ ὁ ἀδελφός του πρὸς τὴ μητέρα του: «Μητερούλα, ἀγαπημένη μου μητέρα, ὁ καθένας

ἀπὸ μᾶς εἶναι ἔνοχος μπροστὰ σὲ ὅλους. Μονάχα πὺ οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸ συνειδητοποιοῦν. Γιατί, ἂν τὸ συνειδητοποιοῦσαν, ἀμέσως θὰ γίνονταν παράδεισος ἢ γῆ!». Αὐτὰ τὰ λόγια τὸν ἔκαμαν νὰ σκεφτεῖ τώρα, ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια, πὺς ὁ ἴδιος μπορούσε νὰ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἔνοχος στὸν κόσμο. Ὁ χειρότερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Αὐτὸς πὺ, σὰν νὰ μὴν ἔφταναν ὅλα ὅσα εἶχε κάμει, πῆγαινε τώρα νὰ σκοτώσει ἕναν ἄνθρωπο σὲ μονομαχία καὶ νὰ κάμει δυστυχισμένη τὴ γυναῖκα του, βυθίζοντάς την στὸ πένθος. Ναί, αὐτὸς πὺ εἶχε κτυπήσει, μόλις χθὲς βράδυ, τόσο βάνουσα, χωρὶς αἰτία, τὸν ὑπρέτη του.

Στὴ θύμηση αὐτοῦ τοῦ περιστατικοῦ, σηκώθηκε ἀμέσως ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ ὅπου εἶχε πέσει μπρούμυτα, μὲ τὸ πρόσωπο στὸ μαξιλάρι, κι ἔτρεξε στὸ μικρὸ δωμάτιο τοῦ Ἄφανάσι. Κι ἀφοῦ γονάτισε μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ ὑπρέτη, πρὸς μεγάλη κατάπληξή του, τὸν παρακάλεσε νὰ τὸν συγχωρέσει. Ὑστερα πῆγε στὸν τόπο τῆς μονομαχίας, ἀφήνοντας τὸν ἀντίπαλό του νὰ τὸν πυροβολήσει, χωρὶς καὶ ν' ἀνταποδώσει τὸν πυροβολισμό του. Ἀντίθετα, τοῦ ζήτησε συγνώμη γιὰ τὴν ἀνοησία του νὰ τὸν προσβάλλει, προκαλώντας τον σὲ μονομαχία. Κι ἀφοῦ ἄφησε γιὰ λίγο τὸ βλέμμα του νὰ περιπλανηθεῖ γύρω του, εἶπε ξαφνικά, ἀπὸ τὰ κατάβatha τῆς καρδιάς του, στὸν ἀντίπαλό του καὶ στοὺς μάρτυρες τῆς μονομαχίας πὺ τὸν νόμισαν δειλό: «Κύριοι, κοιτάξτε γύρω σας τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: Τὸ φωτεινὸ οὐρανὸ, τὸν καθαρὸ ἀέρα, τὸ τρυφερὸ χορτάρι, τὰ πουλιά. Ἡ φύση εἶναι πανέμορφη καὶ ἄδολη, ἐνῶ ἔμεῖς, μονάχα ἔμεῖς, εἴμαστε ἄθεοι καὶ ἄφρονες, καὶ δὲν συνειδητοποιοῦμε ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι παράδεισος. Δὲν ἔχουμε μονάχα παρὰ νὰ θελήσουμε νὰ τὸ καταλάβουμε, καὶ τότε θ' ἀποκαλυφθεῖ ὁ παράδεισος σὲ ὅλη του τὴν ὁμορφιά, καὶ θ' ἀγκαλιαστοῦμε μὲ δάκρυα χαρᾶς».

Εἶναι ἀκριβῶς ὁ παράδεισος πὺ ἀνακάλυψε ὁ ἴδιος μέσα του μὲ τὴ μεταστροφή του, ἀπὸ τὴ στιγμή πὺ μετάνιωσε καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση ν' ἀφήσει τὴν κοσμικὴ ζωὴ, γιὰ ν' ἀκολουθήσει τὸ μοναχικὸ βίον, ἀρχίζοντας ἔτσι μία ὀλότελα διαφορετικὴ ζωὴ πὺ θὰ τὸν ὀδηγήσει στὴν ἀγιότητα. Θὰ γίνει ὁ στάρετς Ζωσιμάς.

Ὡστόσο, σὲ ὅλη τὴ μετέπειτα ζωὴ του ὡς

στάρετς, δὲν θὰ ξεχάσει ποτὲ τὴν προηγούμενη ἔκλυτη ζωὴ του, τὴν ἀντινομία τῆς μὲ τὴν ἄδολη φύση. Μία ἀντινομία πὺ τὸν ἔκανε νὰ νιώθει ὅτι «εἶναι ἔνοχος γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα». Ὅχι μονάχα γιὰ τοὺς ἄνθρώπους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ ζῶα, τὰ πουλιά, τὰ φυτὰ, τὰ δέντρα, τὰ βουνά, «γιὰ ὅλα». Ἔτσι πὺ ν' ἀγαπήσει καθετὴ μέσα στὴ φύση, ἀναπτύσσοντας μιὰ δική του ἀντίληψη γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον. Ὅμως γιὰ τὴν ἀντίληψή του αὐτή, τόσο ἐπίκαιρη στὴν ἐποχὴ μας μὲ τὴν οἰκολογικὴ καταστροφή, τώρα μάλιστα καὶ μὲ τοὺς νατοϊκοὺς, καὶ ιδιαίτερα τοὺς ἀμερικανικοὺς βομβαρδισμοὺς στὴ Γιουγκοσλαβία, θὰ μιλήσουμε στὸ ἐπόμενο, τέταρτο στὴ σειρά, ἄρθρο μας γιὰ τὸν στάρετς Ζωσιμά.

Ἡ γαλήνια μορφή τοῦ στάρετς Ζωσιμά ἀνάμεσα στὴ διαμάχη τοῦ πατέρα Καραμέζοφ καὶ τοῦ Πιτρ Μιοῦσοφ. Βασικὴ διδασκαλία τοῦ εἶναι ὅτι «ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἔνοχος γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα». Ἐπομένως καὶ γιὰ τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά.

Μνημόνιον δεοντολογίας τοῦ ποιμαντικῆς προσωπικοῦ διαλόγου

Τοῦ κ. Β. Τραλλιανῶ

1. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὁποῖοι διεξάγουν ἕνα ποιμαντικὸν προσωπικὸν διάλογο δὲν πρέπει νὰ στηρίζονται μόνον στὴν προσωπικὴ τους ἰκανότητα ἢ στὴν ἀναγκαία προετοιμασία, μελέτη καὶ ἐνημέρωση, κατὰ τὴν ὁποία ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι «ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς» (Ἱερ. λα' 10), ἀλλὰ πρέπει ἐπίσης μὲ σύντονη προσευχὴ νὰ ἐπικαλοῦνται τὴ θεία βοήθεια καὶ τὴν φωτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τόσον γι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ὅσον καὶ γιὰ τοὺς συνδιαλεγομένους μὲ αὐτούς. Πάντοτε πρέπει νὰ ἐνθυμοῦνται, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας».

2. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ἡ διπολικότης κάθε διαλόγου, στὸν ὁποῖο τὸ ρεῦμα τοῦ λόγου κινεῖται μεταξὺ δύο πόλων. Στὸν διάλογο ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας δέχεται καὶ προσφέρει. Πρέπει νὰ ἔχη τὴ συναίσθησι, ὅτι ἀπὸ κάθε διάλογο κάτι μπορεῖ καὶ ὁ ἴδιος νὰ διδαχθεῖ.

3. Ὁ ποιμαντικὸς διάλογος προϋποθέτει τὴν γεμάτη ἀπὸ ἀγάπη προσωπικὴ ἐπαφή, κατὰ τὴν ὁποία ὁ συνομιλητὴς βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντός μας. Δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἀντικείμενο, πού τὸ παρατηροῦμε ἢ τὸ μεταχειριζόμαστε. Πρέπει ν' ἀντικρύζωμε μὲ σεβασμὸν τὴν ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεώς του. Πρέπει νὰ δίνωμε προσοχὴ σ' ἐκεῖνο, πού πιστεύει, σκέπτεται, θέλει, ἐρωτᾷ, ἀναζητεῖ, ἐπι-

διώκει. Πρέπει νὰ σχηματίζωμε ἀντικειμενικὴ γνῶσι γι' αὐτόν. Πρέπει νὰ κατανοοῦμε τὴς βαθύτερες πεποιθήσεις του ἢ τὴ σύγχυσι τῶν ἰδεῶν του, τὴν ψευδαίσθησι τῆς αὐταρκειᾶς ἢ τὴν ἐνδόμυχη ἀβεβαιότητα, ἀνησυχία κι ἀγῶνιά του.

4. Κατ' ἐξοχὴν ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ μὴ στηρίζεται ποτὲ στὴς πρῶτες ἐντυπώσεις, πού δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι καὶ συμπεριφορὰ τοῦ ἐνορίτου του. Βεβαίως ἂν αὐτὸς εἶναι καλοντυμένος ἢ κακοντυμένος· ἂν εἶναι καθαρὸς ἢ βρώμικος· ἂν ἔχη καλὸ ἢ κακὸ γοῦστο· ἂν ἔχη φυσικότητα ἢ ὕφος κάπως προσποιητὸ - ὅλα αὐτὰ μποροῦν ν' ἀποκαλύψουν μερικὰ πράγματα. Ἀλλὰ μποροῦν καὶ νὰ παραπλανήσουν. Τὰ ροῦχα τοῦ ἀνδρὸς φροντίζονται συχνὰ ἀπὸ τὴ γυναίκα. Ἡ γυναίκα πάλι συχνὰ ντύνεται σύμφωνα μὲ τὴς ἐπιθυμίες τοῦ ἀνδρὸς. Ἐπίσης μπορεῖ νὰ παίξουν ρόλο καὶ ἐπιδράσεις ἄλλοι παράγοντες. Γι' αὐτὸ πρέπει κανεὶς νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὸς. Δὲν πρέπει νὰ βιάζεται νὰ βγάλῃ συμπεράσματα ἀπὸ τὴς πρῶτες ἐντυπώσεις.

5. Στὸν ποιμαντικὸν διάλογο πρέπει ν' ἀκοῦμε τὸν συνομιλητὴ μὲ πολλὴν προσοχὴ. Συχνὰ μερικὸι ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν συνομιλοῦν μὲ ἄλλους, θεωροῦν ὡς μόνη τους ἀποστολὴ νὰ προσφέρουν λόγους παραινετικούς ἢ προτρεπτικούς ἢ ἐπιτιμητικούς καὶ ἐλεγκτικούς ἢ ἔστω καὶ παρακλητικούς ἢ παραμυθητικούς. Λησμονοῦν ὅτι τὸ ν' ἀκοῦνε τοὺς ἄλλους μὲ προσοχὴ μπορεῖ νὰ σημαίνει μεγα-

λύτερη προσφορά υπηρεσίας παρά τὸ νὰ ὀμιλοῦν σ' αὐτούς. Πολλοὶ ζητοῦν ἓνα αὐτί, νὰ τοὺς ἀκούσῃ, καὶ δὲν τὸ βρίσκουν ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανούς, διότι αὐτοὶ ὀμιλοῦν ἀκόμη καὶ ὅταν θὰ ἔπρεπε ν' ἀκοῦνε.

6. Πρέπει οἱ συνδιαλεγόμενοι ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας νὰ μάθουν ν' ἀκοῦνε τὸν συνομιλητὴ τους καὶ νὰ κατανοοῦν ὅλα ὅσα ἀκριβῶς αὐτὸς λέγει. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιλέγουν μόνον μερικὰ σημεῖα ἐκ τῶν ἀποκαλυπτομένων ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ παραθεωροῦν ἄλλα. Πρέπει ν' ἀποκτήσουν τὴν εὐαισθησία νὰ συλλαμβάνουν ἀκόμη καὶ τὶς πρὸ λεπτεπίλεπτες ἀποχρώσεις καὶ τοὺς πρὸ μυστικούς τόνους τῶν λόγων τοῦ συνδιαλεγομένου μὲ αὐτούς. Πρέπει νὰ ἀσκηθοῦν στὸ νὰ προσέχουν τὴν τυχὸν γραφικότητα τῶν ἐκφράσεών του ἢ τὶς τυχὸν ἐπαναλήψεις φράσεων ἢ λέξεών του ἢ τὴν ἔμφασι, τὴν ὁποία δίνει σὲ ὀρισμένα πράγματα ἢ σὲ ὀρισμένες διατυπώσεις, ἢ τὴν ὅλη «γλώσσα τοῦ σώματος», ἢ ὁποία σὲ ὅλους τοὺς συνδιαλεγόμενους ἐκδηλώνεται λ.χ. μὲ τὸν τόνο τῆς ψιθυριστῆς ἢ δυνατῆς φωνῆς, μὲ τὶς χειρονομίες, μὲ τὶς κινήσεις, μὲ τὴν ποιότητα τοῦ βλέμματος, συχνὰ καὶ μὲ δάκρυα ἢ στεναγμούς. Πρέπει, ὅπως θὰ ἔλεγεν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ διάλογος νὰ φέρῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ «πρόσωπο» τῶν συνδιαλεγόμενων, *«ἐνθα γλωττὰ ἐστὶ φωνὴ ἀφείσα καὶ τὰ ἔνδον ἡμῖν ἀπαγγέλλουσα, καὶ ἀκοὴ ρήματα δεχομένη, καὶ ὀφθαλμοὶ κινήματα ψυχῆς διαζωγραφοῦντες»* (ἀρηγή Ἐ.Π. 52, 721). Ἰδίως ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ζητῇ τὴν θεία ἐνίσχυσι καὶ τὸν θεῖο φωτισμὸ γιὰ νὰ εἰσδύῃ στὴν ψυχὴ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν του. Ὁ δρόμος ἀπ' τὸν ἄνθρωπο στὸν ἄνθρωπο

εἶναι κοπιώδης καὶ ἀβέβαιος δρόμος. Μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, πού γνωρίζει πλήρως τὶς καρδιές, τὶς συνειδήσεις καὶ αὐτὰ τὰ ὑποσυνείδητα.

7. Προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ποιμαντικῆ προσωπικοῦ διαλόγου εἶναι ἡ ἐτοιμότης νὰ ἀκούωμε τοὺς ἄλλους χωρὶς νευρικότητα. Ἡ ποιμαντικὴ συνομιλία, ὅπως κάθε καλὸς διάλογος, δὲν εἶναι ἀλληλοδιαδοχὴ μονολόγων, ἀλλ' ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων, πού στηρίζεται σὲ ὑπομονητικὴ ἀλληλοακρόασι, σὲ κοινὴν προσπάθεια ἀπροκαταλήπτου στοχασμοῦ, συχνὰ σὲ ἤρεμν ἐπιφύλαξι, πού ἐκδηλώνεται μὲ εὐγένεια καὶ τάκτι, χωρὶς ἐκρήξεις καὶ

χωρὶς ἀπό-
λεια τοῦ
ἐλέγχου
τῶν
ψυχο-
λογικῶν
ἀντιδράσε-
ων. Ἀκόμη
καὶ ὁ ἐπιτιμη-
τικὸς ἔλεγχος
πρέπει πάντοτε νὰ
εἶναι αὐτοελεγχόμε-
νος. Ἄς προσέχουν
λοιπὸν οἱ ἐκπρόσωποι
τῆς Ἐκκλησίας στὶς ποι-
μαντικὰς τους συνομιλίας.
Δὲν πρέπει νὰ εἶναι βιαστι-
κοί. Μὲ καλωσύνην καὶ μὲ
ὑπομονὴν πρέπει ν' ἀφήνουν τὰ
πνευματικὰ τους τέκνα νὰ τοὺς ἀνοίγουν τὴν
καρδιά τους. Πρέπει νὰ ἀφήνουν τοὺς προ-
σφεύγοντες στὴ Μητέρα Ἐκκλησία νὰ τοὺς
ὀμιλοῦν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο. Μόνον
ἔτσι θὰ νοιώσουν τὶς πνευματικὰς ἀνάγκες τους
καὶ μόνον ἔτσι θὰ μπορέσουν νὰ δώσουν ὀρθὰς
κατευθύνσεις.

Ἄλλὰ στὸ Μνημόνιο Δεοντολογίας τοῦ ποιμαντικῆ προσωπικοῦ διαλόγου πρέπει νὰ προστεθοῦν ἀκόμη μερικὰ στοιχεῖα.

Στιγμιότυπο από την επίσκεψη του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου στο Γηροκομείο Ἀθήνας.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Συνάντησις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μετὸν Ἀρχηγὸ τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολίτευσης καὶ Πρόεδρο τῆς Ν.Δ. κ. Κ. Καραμανλῆ (25 Μαΐου 1999).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Σεπτὸς Οἰκουμ. μετὸ κλιμάκιο Ὑπ.

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὸ γεῦμα ποὺ παρατέθηκε στὸν Παναγιώτατο Οἰκουμ. Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλο (20 Μαΐου 1999).

αφικά ότυπα

Φωτ. Χρήστου Μπόνη

Ο Παναγιώτατος Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Γερόθεος τὴν ὥρα τοῦ κέραματος με ρακί (22 Μαΐου 1999).

Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος
25 Μαΐου 1999).

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος,
ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Ἐφέσου κ. Χρυσόστομος
καὶ ὁ Δήμαρχος Ἀθηνῶν κ. Δ. Ἀβραμόπουλος (24 Μαΐου 1999).

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Σεπτῶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ὅτῃν Ἰ. Σύνοδο.
(21 Μαΐου 1999).

ΟΙ ΝΕΟΙ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. Εὐαγγέλου Σκορδά, τ. Λυκείαρχου, Γεν. Γραμ. ΙΣΚΕ

Ὁ Ἱερὸς Σύνδεσμος Κληρικῶν Ἑλλάδος σὲ συνεργασία μὲ τὸ Σύλλογο τῶν Ἀδιορίστων Θεολόγων διοργάνωσε τὴ σημερινὴ Ἡμερίδα. Θελήσαμε νὰ ἔχουμε μαζί σας, μὲ πρόσωπα ἐπιλεκτά τοῦ κοινωνικοῦ μας βίου, μιά ἐπικοινωνία σὲ θέματα γενικότερης ἐκκλησιαστικῆς διακονίας μὲ τὸ γενικὸ θέμα: «**Ἡ Ἐκκλησία στὸ κατώφλι τῆς 3ης Χιλιετηρίδος**». Σκοπὸς τόσο τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, πού ἐκπροσωπεῖ τὸν Ἑλληνικὸ Ἐφημεριακὸ Κλῆρο, ὅσο καὶ τοῦ Συλλόγου τῶν Ἀδιορίστων Θεολόγων εἶναι νὰ ἀναλυθοῦν σύγχρονα θέματα μὲ διευκρινίσεις πάνω σὲ δύσκολα σημεῖα, μὲ ἀνταλλαγὴ γνώσεων καὶ πείρας, μ' ἓνα ἐποικοδομητικὸ διάλογο καὶ συζήτησι.

Θέλουμε νὰ καλλιεργήσουμε ἓνα κλίμα ἀδελφικῆς ἀγάπης, πού τονώνει τὸ φρόνημα καὶ τὸ ζῆλο καὶ ἐνισχύει τὴ διάθεση ὅλων. Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα σᾶς καλέσαμε στὸ σημερινὸ Συνεδριὸ μας.

I. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου μοῦ ἀνέθεσε νὰ μιλήσω πάνω στὸ ἐπίκαιρο θέμα «Οἱ νέοι καὶ ἡ ἐποχὴ μας». Θέμα πού ἐνδιαφέρει ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς φορεῖς, μάλιστα τὴν Ἐκκλησία γιὰ ἓνα σύγχρονο τρόπο ποιμαντικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς μας καὶ κατανοήσεως τῶν προβλημάτων, πού βιώνουν σήμερα.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ἔδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς νέους. Τὸ «ἄφετε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς με» καταδεικνύει, πόσο ὁ Χριστὸς ἤθελε νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰ παιδιά, μὲ τοὺς νέους. Μέσα δὲ ἀπὸ τὴν Κ. Διαθήκη συνάγεται, ὅτι γύρω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ ὑπῆρχε Ὁμάδα νεαρῶν ἱεραποστόλων, στὴ δὲ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἔχουμε τὴν ἀναφορὰ στοὺς «νεωτέρους» καὶ «νεανίσκους», πού ἀσφαλῶς βοή-

θοῦσαν στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ θέμα μας ὅμως εἶναι τὸ σήμερα. Εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ πορεύεται καὶ μεταλλάσσεται. Ἰδιαίτερα ἡ σύγχρονη ζωὴ μας σημαδεύεται ἀπὸ βαθιὲς καὶ ταχύρρυθμες ἀλλαγές, πού ἀπλώνονται σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Οἱ ἀλλαγές αὐτές εἶναι καρπὸς τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς δημιουργικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐπιδρῶν πάνω στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο εὐμενῶς ἢ δυσμενῶς. Ἐπιδρῶν στὴν κρίση του, στὶς ἀτομικὲς καὶ συλλογικὲς ἐπιθυμίες του, στὸν τρόπο, πού ἐνεργεῖ ἀπέναντι στὰ πράγματα καὶ στοὺς συνανθρώπους του.

II. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ μορφή τοῦ σημερινοῦ κόσμου ζοῦν καὶ κινοῦνται οἱ νέοι μας καὶ προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουν αὐτὰ τὰ καινοφανῆ προβλήματα καὶ τὴν πίεση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς πού βιώνουν, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ συγκεκριμένα σημεῖα ἀναφορᾶς. Ἄν οἱ παλιές δομές καὶ παραδοσιακὲς πηγές ἀδυνατοῦν νὰ παρακολουθήσουν τίς ἀλλαγές στὴ ζωὴ τῶν νέων, τότε δυσκολεύονται νὰ διαδραματίσουν καθοριστικὸ ρόλο ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τους νὰ παρακολουθήσουν τίς ἀλλαγές τῶν νέων.

Εἶναι γεγονός, ὅτι οἱ προηγούμενες γενεές κληροδότησαν ἢ μιά στὴν ἄλλη μέχρι τὴν ἐποχὴ μας πολλὰ ἄλυτα προβλήματα. Ἡ κάθε γενεὰ ποτὲ δὲν στάθηκε μὲ εὐλικρίνεια νὰ τὰ ἀντιμετωπίσει καὶ ὅσο γινόταν νὰ τὰ λύσει. Ἔτσι βλέπουμε σήμερα ἡ ἐποχὴ μας νὰ εἶναι γεμάτη προβλήματα, πού δημιουργοῦν ποικίλες κρίσεις. Σήμερα μιλάμε γιὰ κρίση οικονομική, πολιτική, οἰκογενειακή, ἠθικὴ ἀκόμη καὶ στὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ. Αὐτὴ ὅμως ἡ μεταμόρφωση δημιουργεῖ καὶ μερικὲς ἀντιφάσεις.

Π.χ. σήμερα εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένο τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔχουν φυτρώσει μορφές κοινωνικῆς καὶ

* Εἰσήγησι στὴν Ἡμερίδα τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος καὶ τοῦ Συλλόγου Ἀδιορίστων Θεολόγων.

ψυχολογικής δουλειάς. Ένώ ο κόσμος διαισθάνεται έντονα την ένότητά του, άλλες δυνάμεις αντιφατικές τόν εξωθούν βίαια προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η ανθρωπότητα διαθέτει πλούτο, αλλά και ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων της γης μαστίζεται από πείνα και δυστυχία. Αναμφισβήτητο γεγονός είναι, ότι ανάμεσα στη σύγχρονη γενεά και την περασμένη υπάρχει χάσμα απόψεων και θέσεων.

Βέβαια, η ζωή πάντοτε προχωρεί κι αν η διαφορά έμενε μόνο σε μιὰ αλλαγή και μετάβαση από θέση σε θέση, καμιά ανησυχία δεν θα υπήρχε. Σήμερα όμως η αντίθεση των γενεών έλαβε σοβαρές διαστάσεις και οδηγούμαστε σ' ένα χάσμα. Αυτό το χάσμα δημιουργεί διάφορες κρίσεις, που τὰ αίτια δεν όφείλονται μόνο στην αντίθεση των γενεών, αλλά και στον τρόπο που οί παλαιότερες γενεές αντιμετώπισαν τη ζωή και τὰ προβλήματά της.

III. Θα σταθοῦμε με συντομία σε μερικές κρίσεις της εποχής μας. Σήμερα μιλάμε για οικονομική κρίση, που θεωρείται από πολλούς ως η άφορμή όλων των άλλων. Κυριάρχησε παλαιότερα και κυριαρχεί και σήμερα τὸ ατομικὸ και τὸ πανίσχυρο οργανωμένο συμφέρον. Στις περισσότερες χώρες οί εθνικοί πόροι βρίσκονται στα χέρια λίγων. Οί νόμοι έξυπηρετούν τὰ οικονομικά συμφέροντα των ισχυρών. Οί λανθασμένες λειτουργίες στη δομή του κρατικού μηχανισμού, ή έλλειψη σωστής εκπαίδευσης, κοινωνικής δικαιοσύνης και οικονομικού προγραμματισμού, όδήγησαν στην άστυφιλία, την εκμετάλλευση, την ανεργία, την πείνα.

Η παλιά γενεά κρατάει με τὰ δόντια σφιχτά τὰ ήνία της οικονομίας, με αποτέλεσμα ένας

νέος να χρίζεται δύσκολα επιτυχημένος, άσχετα αν είναι πολλά τὰ προσόντα του. Έτσι πολλοί ταλαντούχοι νέοι άπογοιτεύονται σκληρά και ή νέα γενεά καταλογίζει εύθυνες στην περασμένη για τὸ χάος και τή σύγχυση που επικρατεί. Ο άνθρωπος, ως αξία, έχει υποσκελισθεί και έγινε καταναλωτικό όν και ή τιμή του καθορίζεται όχι από τὸ τί είναι, αλλά από τὸ τί έχει.

Η οικονομική κρίση συνδέεται και με πολιτική κρίση. Σήμερα όλα τὰ πολιτικά συστήματα, απ' όπου κι αν προέρχονται, ό,τι κι αν επαγγέλλονται, έχουν εν πολλοίς αποτύχει. Έχουμε τίμιους πολιτικούς αλλά έμποδίζονται από οργανωμένα συμφέροντα. Οί τίμιοι πολιτικοί καθίστανται θεατές δυσάρεστων κοινωνικών καταστάσεων.

Οί παραπάνω κρίσεις άσφαλώς δημιουργούν και ήθική κρίση. Άλλωστε οί παραπάνω κρίσεις πηγάζουν από τή βούληση του ανθρώπου με ήθικά ή χωρίς ήθικά κίνητρα. Όταν τὰ πάντα καλύπτονται από άμετρο έγωϊσμό, επόμενο είναι να

κλονίζονται οί ύψηλοι στόχοι της ζωής. Έπειτα άς μη λησμονούμε, ότι ή Παιδεία μας παρέχει στυγνή επαγγελματική κατεύθυνση, προσβλέπει περισσότερο στην τεχνολογική μόρφωση και απομακρύνει τούς νέους από τὰ χριστιανικά ανθρωπιστικά ιδεώδη. Τὸ σημερινό σχολείο με τήν τεχνολογική του παιδεία υποτίμησε τήν Παιδαγωγική Έπιστήμη. Έπόμενο, οί νέοι χωρίς παιδαγωγική μόρφωση, να οδηγούνται σε άμοραλιστική θεώρηση της ζωής. Τὸ Σχολείο με τήν Όδηγητική του, πρέπει να έπιδρα εύμενώς στο χαρακτήρα των μαθητών. Υπάρχει όμως σήμερα Όδηγητική στα Σχολεία;

(Συνεχίζεται)

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΔΑΒΙΔ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. Γεωργίου Χρ. Εὐθυμίου,
Επιστ. Βοηθοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς (πτ. Θ. καὶ Φ.)

Ἦταν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1982, πού ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ ἐπισκεφθῶ γιὰ πρώτη φορὰ μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά μου τὴν ἱερὰ μονὴ ὁσίου Δαβὶδ τοῦ Γέροντος στὴν Εὐβοία.

Μὲ τὴν ἐπίσκεψή μου αὐτὴ ἐκπληρωνόταν τὸ ὄνειρο, πού εἶχα ἀπὸ τὰ φοιτητικά μου χρόνια, νὰ συναντήσω τὸν εὐλογημένο Γέροντα Ἰάκωβο, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶχα ἀκούσει τόσο πολλὰ ἀπὸ Εὐβοεῖς συμφοιτητές μου.

Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου τὴν συγκλονιστικὴ ἐντύπωση, πού μοῦ προκάλεσε ἡ θέα τῆς ὑπέροχης, εὐγενικῆς, χαριτωμένης, ἤρεμης, ἀρχοντικῆς, γεμάτης ἀγάπης μορφῆς τοῦ ἁγίου Γέροντος, ἐκεῖνο τὸ εὐλογημένο ζεστὸ καλοκαιρινὸ ἀπόγευμα.

Ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ ὑπῆρξε καταλυτικὴ γιὰ μένα καὶ τὴν οἰκογένειά μου. Ὁ π. Ἰάκωβος ἔγινε ὁ πνευματικὸς μας πατέρας, ὁ διακριτικὸς, γεμάτος ἀγάπη καὶ ταπεινὸς, ὁδηγὸς στὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴ. Ὁ ἴδιος ἀργότερα, τὸ 1987, ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, μὲ τὴν συμμαρτυρία του συνήργησε σὸ νὰ γίνω πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀγάπη, ἡ ἀπλότητα, ἡ ἐγκαρδιότητα, ἡ ἀκτινοβολία τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού κοσμοῦσαν τὴν προσωπικότητά του, σὲ κατακτοῦσε. Ἦθελες νὰ εἶσαι κοντά του, νὰ τὸν βλέπεις, νὰ τὸν ἀκοῦς, νὰ τὸν ἐρωτᾷς, νὰ ἐμπνέσαι, νὰ παραδειγματίζεσαι. Πρέπει ἐν πάσῃ εὐκρινείᾳ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι αὐτὴ ἡ δεκαετὴς περίπου μαθητεία παρὰ τὰς πόδας τοῦ Γέροντος ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι καθοριστικὴ, δῶρο Θεοῦ, πηγὴ ἔμπνευσης γιὰ τὴ ζωὴ καὶ μάλιστα τὴν ἱερατικὴ μου διακονία.

Ἀφοῦ ἔγινε ἡ ἀρχή, ἡ ἐπικοινωνία μαζὶ του ἦταν τακτικὴ. Τὰ πρῶτα χρόνια μάλιστα, πού ὁ π. Ἰάκωβος δὲν ἦταν εὐρέως γνωστὸς καὶ οἱ προσκνηντές

λίγοι, εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀπολαμβάνουμε ὥρες πολλές, ἀτέλειωτες, τὸν πολύτιμο θησαυρὸ, πού ὁ Θεὸς μᾶς εἶχε ἀποκαλύψει. Ἡ ἐμπειρία αὐτῆς τῆς εὐλογημένης ἀναστροφῆς, μοῦ γέννησε τὴν ἐπιθυμία νὰ κάνω γνωστὸ τοὺς γύρω μου, φοιτητές, γνωστούς καὶ φίλους τὸν αὐθεντικὸ αὐτὸ ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, οὕτως ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποκομίσουν ὠφέλεια ἀπὸ τὴ γνωριμία αὐτῆ, ὁ καθένας κατὰ τὴ δεκτικότητά του. Ἔτσι σύντομα ὠρίμασε ἡ ἰδέα μὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν νὰ γνωρίσουν προσωπικὰ τὸν Γέροντα, πηγαίνοντας σὸ μοναστήρι, ὅπου ἦταν ἡγούμενος.

* * *

Ἄνταποκρινόμενος στὴ λαχτάρα τῶν φοιτητῶν, ζητήσαμε τὴν εὐλογία τοῦ Γέροντος γιὰ τὴν πραγματοποίηση προσκνηματικῆς ἐκδρομῆς σὸ μοναστήρι τοῦ ὁσίου Δαβὶδ. Μὲ τὴν εὐχή του πραγματοποιήσαμε τὴ Μεγ. Τεσσαρακοστὴ τοῦ 1983 τὴν πρώτη ἐπίσκεψη σὸ μοναστήρι. Ἀπὸ τότε ἡ ἐτήσια αὐτὴ ἐπίσκεψη, χάρις στὴν ἐπιθυμία τῶν φοιτητῶν, ἔγινε παράδοση, πού συνεχίζεται μέχρι σήμερα ἀτύπως καὶ ἀνεπισήμως. Εἶναι διήμερη, γίνεται σὲ ἡμέρες ἀργίας κατὰ τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστὴ καὶ σπανίως μετὰ τὸ Πάσχα.

Οἱ φοιτητές καὶ οἱ φοιτήτριες κατὰ τὴν πρώτη καὶ τὶς ἐπόμενες ἐπισκέψεις μεριμνοῦσαν γιὰ ὅλα μὲ χαρὰ, ἐνθουσιασμὸ καὶ θαυμαστὴ ἐπιμέλεια. Ἐφρόντιζαν γιὰ τὴν ναύλωση τοῦ αὐτοκινήτου καὶ τὴν ἀγορὰ τῶν τροφίμων, πού ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ τὴ διήμερη διαμονή.

Τὸ ταξίδι ἦταν πάντα εὐχάριστο καὶ εὐλογημένο. Στὴ διάρκειά του ἐπικρατοῦσε κλίμα ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης σὸ πνεῦμα τοῦ «πάντων ἀπόλαυσον, ἀμαρτίας ἀπόστηθι», μακρὰν ἀπὸ ἠθικισμοὺς καὶ ἐξαλλοσύνες.

Ἀπαραίτητος σταθμὸς καὶ προσκύνημα γινόταν σὸ Προκόπι, στὴν ἐκκλησία ὅπου φυλάγεται τὸ σκήνωμα τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου, φίλου τοῦ ὁσίου Δαβὶδ, μὰ καὶ τοῦ π. Ἰακώβου. Ἐκεῖ ὁ ἐφη-

μέριος τοῦ προσκυνήματος ἀνέπεμπε δέηση καὶ μιλοῦσε στοὺς φοιτητὲς γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὰ θαύματα τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, ποὺ ἔζησε τὸν 18ο αἰ. καὶ ἐτελεύτησε ὡς ὁμολογητὴς στὶς 27 Μαΐου 1730. Τοὺς ἐτόνιζε ἰδιαίτερος αὐτὸ ποὺ ὁμολογοῦσαν πάρα πολλοὶ εὐεργετηθέντες προσκυνητὲς, ὅτι ὁ Ὅσιος ἀγαπᾷ τοὺς νέους καὶ μεριμνᾷ ἀδιάκοπα γι' αὐτούς. Ἡ προσκύνηση τοῦ σκηνώματος τοῦ Ὁσίου, τὸ ὁποῖο μετὰ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ τηρεῖται «ἀδιαλώθητον», ἀφθορο, ἀκέραιο, ἦταν πάντα γιὰ τοὺς νεαροὺς προσκυνητὲς μιὰ συγκλονιστικὴ ἐμπειρία.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ, ὅταν πλησιάζαμε στὸ μοναστήρι, πληροφοροῦσαμε τοὺς φοιτητὲς γιὰ τὸν ὅσιο Δαβίδ, ποὺ ἔζησε τὸν 16ο αἰ., τὸν πιὸ σκοτεινὸ καὶ δύσκολο γιὰ τὸ Γένος μας αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας. Ἀναφερόμαστε στοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνες του, στὴ μονὴ ποὺ ἔκτισε, ἀφιερωμένη στὴ Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ, στὸ ἀσκητήριο, ὅπου ἐγκαταβιοῦσε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἐπιγείου ζωῆς του καὶ στὴ θαυματουργὸ κέρα του, ποὺ ὡς θησαυρὸς πολύτιμος φυλάγεται στὸ μοναστήρι. Ὅταν δὲ ἀντικρύξαμε στὸ μοναστήρι, ὅλοι μαζί ψάλαμε τὸ ἀπολυτίκιό του «Μέγα εὐρατο, Εὐβοια κλέος, τὸν πανένδοξον, Δαβίδ τὸν θεῖον, ὡς ἱεράς ἀρετῆς καταγῶγιον, καὶ τοῦ Χριστοῦ ὀπαδὸν ἀληθέστατον, καὶ τῶν ὁσίων ἀπάντων ἐφάμιλλον. Διὸ Πάτερ Ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».

Ὁ Γέροντας καὶ οἱ πατέρες τῆς μονῆς, ποὺ τὰ πρῶτα χρόνια ἦταν λίγοι, ὁ ἱερομ. Κύριλλος, ὁ μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ Γέροντος ἠγούμενος τῆς μονῆς, καὶ ὁ μοναχὸς Σεραφεῖμ, μᾶς ὑποδέχονταν ἐγκαρδίως, παρεῖχαν ἀβραμιαία φιλοξενία καὶ γενικῶς ἔκαναν τὸ πᾶν, μὴ φειδόμενοι κόπου καὶ χρόνου, γιὰ νὰ μείνει

ἀξέχαστη καὶ βαθιὰ χαραγμένη στὶς καρδιές μας ἡ κάθε ἐπίσκεψη. Τακτοποιοῦσαν τοὺς νεαροὺς προσκυνητὲς στὸν ξενώνα, ποὺ με κόπο, μόχθο, ἀγάπη καὶ θυσίες εἶχε οἰκοδομήσει ὁ Γέροντας πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια. Κατέλυαν σὲ χωριστοὺς κοιτῶνες οἱ νέοι καὶ οἱ νέες, ἐφοδιασμένοι με ἀφθονα κλινοσκεπάσματα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ κρύου καὶ τῆς ὑγρασίας, ποὺ ἦταν αἰσθητὰ στὴν περιοχὴ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τοῦ ἔτους.

Τὸ πρόγραμμα ποτε δὲν ἦταν σφιχτό, τυποποιημένο, καταπιεστικό. Οἱ νεαροὶ προσκυνητὲς ἐκινούνητο ἐλεύθερα, με ἀπλότητα καὶ σεβασμό, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς μονῆς, κατὰ μόνος ἢ σὲ παρέες, ἀναπνέοντας τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς μονῆς καὶ βιώνοντας ὁ καθένας, κατὰ τίς προϋποθέσεις καὶ τὴ δεκτικότητά του, ὅσα προσφέρονταν.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΙΑΣ
ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

**Α' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ
ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΣΤΕΛΕΧΩΝ
ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ**

Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

ΘΕΜΑ:

«ΕΞ ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ»

*Τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος
χθὲς καὶ σήμερον*

ΑΘΗΝΑ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΕΝΤΕΛΗΣ

8-10 Ὀκτωβρίου 1999

Ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίσκεψη οἱ φοιτητές μας, ὅταν ἄκουσαν γιὰ τὸ ἀσκητήριό τοῦ ὁσίου Δαβίδ, ὅπου πέρασε ἀσκούμενος τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἐπιγείου ζωῆς του καὶ ὅπου ὁ πατήρ Ἰακώβος συχνὰ κατέφευγε τὶς νύκτες κρυφά, γιὰ νὰ ἀντιπαλέψει μὲ τὰ ὄπλα τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς προσευχῆς, τὸν διάβολο καὶ τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο καὶ νὰ ἐπικοινωνήσῃ ἀπερίσπαστος μὲ τὸν Χριστό, λαχταροῦσαν νὰ ἐπισκεφθοῦν αὐτὸν τὸν ἁγιασμένο τόπο. Συνήθως ξεκινούσαμε παρέες-παρέες καὶ διανύσαμε εὐχάριστα τὴ διαδρομὴ τῶν τριῶν περίπου χιλιομέτρων, μὲ τὶς ἀνηφόρες καὶ τὶς κατηφόρες, καθὼς καὶ τὸ δύσβατο μονοπάτι μέσα στὴ χαράδρα, ποὺ ὀδηγεῖ στοῦ ἀσκητήριου. Ἐκεῖ ἀνάβαμε τὸ κανδήλι, τὸ θυμιατὸ καὶ τελούσαμε συνήθως τὴν παράκληση στὸν ὁσιο Δαβίδ. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν μυσταγωγικὴ καὶ οἱ ἐντυπώσεις συγκλονιστικὲς ἀπὸ τὴν ἀναπεμπόμενη προσευχὴ, ποὺ περιεῖχε τὴ δέηση, τὴν εὐχαριστία καὶ τὴ δοξολογία, μέσα στὴν ἄκρα ἠσυχία τοῦ τοπίου, ὅπου οἱ μόνοι ἤχοι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ψαλμωδία ἦταν τὸ κελάδισμα τῶν πουλιῶν καὶ τὸ κελάρυσμα τῶν νερῶν στοῦ βάθος τῆς χαράδρας.

Ἡ μυσταγωγικὴ ἀτμόσφαιρα μέσ' στὴν ὁποία ἐτελείτο τὸ μέγα ἀπόδειπνο παραμένει ἀνεξίτηλη στὴ μνήμη μας. Κάτω ἀπὸ τὸ ἰλαρὸ φῶς τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν, οἱ γλυκὲς φωνὲς τῶν μοναχῶν καὶ τῶν φοιτητῶν, ποὺ ἔφαλλαν σ' ἓνα χορὸ, ἐνώνονταν μὲ τὴ βαθιὰ, ἐπιδλητικὴ, καθαρὴ καὶ κατανυκτικὴ φωνὴ τοῦ Γέροντος, ὁ ὁποῖος διάβαζε τὶς εὐχὲς τῆς ἀκολουθίας, ἐκεῖ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, στοῦ τέμπλο, ὅπου βρισκόταν γονατιστὸς τὴν περισσότερὴ ὥρα τῆς ἀκολουθίας. Συνήθως τότε, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας, οἱ φοιτητές ἔρχονταν σὲ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὸ Γέροντα, ἐλάμβαναν τὴν εὐχὴ του καὶ ἀπελάμβαναν τὴν ἀγάπη του.

Στὴν τράπεζα ἡ ἀτμόσφαιρα θύμιζε τὶς πρωτοχριστιανικὲς «ἀγάπες». Οἱ φοιτητές καὶ οἱ φοιτήτριες «διηκόνουν ταῖς τραπέζαις» μὲ ἐξαιρετικὴ χαρὰ καὶ προθυμία. Τὰ ἔκαναν ὅλα, ἀπὸ τὸ νὰ στρώνουν τὸ τραπέζι, νὰ κόβουν τὸ ψωμὶ καὶ τὶς σαλάτες, νὰ σερβίρουν τὸ φαγητό, μέχρι νὰ πλένουν τὰ πιάτα μετὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος καὶ τοῦ δείπνου. Ὁ νῦν ἡγούμενος, π. Κύριλλος, μὲ τὶς μαγειρικὲς του ικανότητες, τὴν ἀγάπη του καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Γέροντος, ἐτοίμαζε πολὺ νόστιμα νηστήσιμα φαγητά. Τὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀγοράσει οἱ φοιτητές, ἐνισχύονταν ἀπὸ πλούσιες προσφορὲς τοῦ γεμάτου ἀγάπης καὶ φιλόξενης διάθεσης Γέροντος, ὁ ὁποῖος ἀνοίγε τὴν ἀποθήκη τῆς μονῆς καὶ

προσέφερε καθεστὶ πρὸς ἀναφυξὴν αὐτῶν. Θέλω νὰ ὑπογραμμίσω στοῦ σημεῖο αὐτὸ τὴ διάκριση, ἡ ὁποία εἶναι «πασῶν τῶν ἀρετῶν μείζων», τοῦ π. Ἰακώβου. Γνωρίζουμε, ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν ἀσκητής, αὐστηρὸς νηστευτής. Ὡς πρὸς τοὺς φοιτητές - προσκυνητές ὅμως συγκατένευε καὶ ἔδινε εὐλογία νὰ βάζουν λάδι στοῦ φαγητό, παρὰ τὸ ὅτι ἦταν Μ. Τεσσαρακοστή. Θυμᾶμαι, ὅταν μιὰ φορὰ ὁ ἀσκῶν χρὴ μαγείρου π. Κύριλλος ἐρώτησε τὸν Γέροντα, ἐὰν θὰ βάλει λάδι στοῦ φαγητό, ἐκεῖνος ἀπήντησε· «Ναί, π. Κύριλλε, νὰ βάλεις λίγο λαδάκι, γιατί τὰ παιδιά εἶναι κουρασμένα ἀπὸ τὸ ταξίδι». Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ὁ γεμάτος στοργή, ἀγάπη καὶ ταπεινὸς Γέροντας, ἐπετύγχανε μὲ τὴν ἀσκηση τῆς οἰκονομίας τὸν ἐθισμό τῶν νέων στὴ νηστεία. Γιατὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτούς, εἶναι ἀλήθεια, δὲν τὴν ἐγνώριζαν, οὔτε τὴν τηροῦσαν. Ἐκεῖ, στὴν τράπεζα, γύρω ἀπὸ τὴν ξυλόσομπα ποὺ ἔκαιγε, μετὰ τὸ φαγητό, ἔτσι αὐθόρμητα, μὲ ἀφορμὴ κάποιες ἐρωτήσεις, γίνονταν θαυμάσιες συζητήσεις, ποὺ παρατεινόταν ὡς ἀργὰ τὸ δράδυ, ὅταν πιά ἔπρεπε νὰ ἀποσυρθοῦμε γιὰ ὕπνο, γιατί τὸ πρωὶ ἡ ἀκολουθία ἀρχίζει πολὺ νωρὶς κατὰ τὸ μοναστηριακὸ τυπικὸ.

Ἄλλὰ γιὰ τὶς φοιτητικὲς αὐτὲς ἐπισκέψεις ἔχουμε νὰ προσθέσουμε μερικὰ ἀκόμη, στοῦ ἐπόμενου τεύχους.

Η ΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΜΕ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Του Πρωτοπρ. κ. Δημητρίου Β. Τζέρπου, Δρ Θ.

*Οὐκ ἔνεστι σχεδόν τινα τελεσθῆναι τελετὴν
ἱεραρχικὴν, μὴ τῆς θειοτάτης εὐχαριστίας.*

Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης,
Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας Γ, α. ΡG 3, 424 Δ

Εἶναι κοινὴ διαπίστωση σήμερα ὅτι ἡ ἐκκο-
μίκευση συνιστᾷ ἕναν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους
κινδύνους, πὺ ἀπειλοῦν τὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς
Ἐκκλησίας μας¹. Ἀντιπροσωπευτικὸ δὲ στὸ θέμα
αὐτὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ὁ γάμος, κατὰ τὴν
τέλεση τοῦ ὁποῖου παρατηροῦνται καὶ τὰ περισ-
σότερα γνωστὰ ἔκτροπα, ὥστε τὸ μυστήριον νὰ
χάνει ἐνίοτε τὴν ἱερότητά του καὶ νὰ ἐκπίπτει
στὸ ἐπίπεδο μιᾶς κακόγουστης κοινωνικῆς ἐκδή-
λωσης. Πρόκειται γιὰ μιὰ νοσηρὴ κατάσταση, ἡ
ὁποία ἐξελίσσεται προοδευτικὰ διαμέσου πολλῶν
αἰώνων καὶ τῆς ὁποίας ἡ βαθύτερη γνώση ἀπο-
τελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ μιὰ ριζικὴ
θεραπεία τοῦ κακοῦ.

1. Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς λατρείας ἔδει-
ξε ὅτι στὴν ἀφετηρία τῆς ἀρνητικῆς αὐτῆς ἐξέ-
λιξης βρίσκεται ἡ ἀποσύνδεση τῆς τέλεσης τῆς
ἀκολουθίας τοῦ γάμου ἀπὸ τὴ Θεία Λειτουργία,
μέσα στὴν ἱερὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ὁποίας
ἐτελοῦντο κατὰ τὴ χριστιανικὴ ἀρχαιότητα ὅλα
τὰ μυστήρια². Ἔτσι κατὰ τὸν 6^ο αἰ. ὁ Τερτυλ-
λιανὸς γράφει ὅτι τὸν γάμον κανονίζει ἡ Ἐκκλη-

σία, ἐπικυρώνει ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ σφραγι-
ζει ἡ εὐλογία³. Λίγο δὲ ἐνωρίτερα ὁ Ἰγνάτιος
Ἀντιοχείας μαρτυρεῖ ὅτι ἡ γαμικὴ ἔνωση τῶν
χριστιανῶν θὰ πρέπει νὰ τελεῖται μετὰ γνώμης
τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ὁρατῆς κεφαλῆς καὶ ἐκφρα-
στοῦ τῆς γνώμης κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ
ὡς προεστοῦ τῆς εὐχαριστιακῆς τῆς σύναξης ἵνα
ὁ γάμος ἦ κατὰ Κύριον καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν⁴.

Ὅμως κατὰ τὸ 894 μ.Χ. ὁ βυζαντινὸς αὐτο-
κράτορας Λέων ΣΤ' ὁ σοφὸς μὲ τὴν πθ' Νεαρά
του καθώρισε ὅτι στὸ ἐξῆς κανένας γάμος δὲν
θὰ ἐθεωρεῖτο νόμιμος ἐὰν δὲν ἠύλογεῖτο ἀπὸ
τὴν Ἐκκλησία⁵. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπὸ μιὰ ἄπο-
ψη ἡ νέα αὐτὴ νομικὴ πραγματικότητα εὐνόησε
ἱεραποστολικά τὴν Ἐκκλησία. Εἶχε ὅμως ὡς
ἀναπόφευκτο τίμημα τὴν ἀποσύνδεση τῆς ἱερο-
λογίας τοῦ γάμου ἀπὸ τὴν Θεία Λειτουργία καὶ
τὴ διαμόρφωση ξεχωριστῆς γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ
ἀκολουθίας. Διότι μόνον μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ
μποροῦσε ἡ Ἐκκλησία νὰ προστατεύσει τὴν
ιερότητα τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας
ἀπὸ τὸ κοσμικὸ στοιχεῖο, πὺ ἀναπόφευκτα θὰ
ἔφερνε μαζί του ὁ γάμος, ἐφόσον στὸ ἐξῆς θὰ
εὐλογοῦσε καὶ γάμους ὄχι μόνον κωλυομένων
πρὸς τὴ Θεία Κοινωνία, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἄσχε-
των οὐσιαστικά πρὸς τὴν ὀρθόδοξη πίστη ἀν-
θρώπων.

Παρὰ ταῦτα ἡ κάτω ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω προϋ-
ποθέσεις ἐπελθοῦσα σὲ μεγάλο βαθμὸ «ιδιωτικο-
ποίηση» τοῦ γάμου, δὲν ἐξήλειψε ποτὲ ἀπὸ τὴν

1. Βλ. Α. ΣΜΕΜΑΝ, *Ἡ λειτουργικὴ ἀναγέννηση καὶ
ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία*, Ἐκδόσεις Σηματαρός, Λάρισα
1989, σ. 93 ἔξ.

2. Βλ. Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, *Ἡ Θεία Εὐχαριστία κατὰ τὴν
συνάθροισιν αὐτῆς πρὸς τὰ ἄλλα μυστήρια καὶ μυστηριω-
εἰδεῖς τελετᾶς, στὸ Εὐχαριστήριον - τιμητικὸς τόμος ἐπὶ τῇ
45ετηρίδι τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως καὶ τῇ 35ετηρίδι
τακτικῆς καθηγεσίας Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου*, ἐν Ἀθήναις 1958.
Ν. ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ, *Ἡ θεία εὐχαριστία ὡς κέντρον τῆς θείας
λατρείας. Ἡ σύνδεσις τῶν μυστηρίων μετὰ τῆς θείας εὐχαρι-
στίας* (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ), Θεσσαλονίκη 1995.

3. *Au uxorem* 2, 9. PL 1, 1302 A.

4. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, *Πρὸς Πολύκαρπον* 5, 2.
ΒΕΠΕΣ 2, 283.

5. ΦΩΤΙΟΣ, *Νομοκάνων*, γ, 6. Γ. ΡΑΛΛΗΣ-Μ. ΠΟΤ-
ΛΗΣ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*. Ἀθήναι
1966 (φωτοαν. ἔκδ.), τ. Α', σ. 290.

κοινή συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας τὴν αἴσθησι ὅτι ἡ γαμικὴ σύζευξι ἐνὸς ζευγαριοῦ ἀποτελεῖ κοινὴ ὑπόθεσι ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, μὲ ὑψιστὴ σωτηριολογικὴ σημασία. Γιαυτό καὶ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς λειτουργικῆς ἀγωγῆς τοῦ λαοῦ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ νὰ παροτρύνουν τοὺς ἐρχόμενους «εἰς γάμον κοινωνίαν» νὰ καθαγιαζοῦν τὴ σχέση τους αὐτὴ μὲ τὴ Θεία Κοινωνία, ἀφοῦ ὅπως διδάσκει ἀντιπροσωπευτικὰ ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης... *τέλος πάσης τελετῆς καὶ θεοῦ μυστηρίου παντὸς σφραγίς ἡ ἱερὰ κοινωνία*⁶. Κατάλοιπα τῆς ἀρχαίας αὐτῆς σχέσεως τοῦ γάμου πρὸς τὴ Θεία Εὐχαριστία εἶναι καὶ ὀρισμένα τελετουργικὰ στοιχεῖα, ὅπως π.χ. τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα, ἡ ἐκτενὴς καὶ τὸ ποτήριο τοῦ οἴνου, πού ἐμπεριέχει μέχρι σήμερα ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου.

2. Εἶναι παρήγορο τὸ γεγονὸς ὅτι στὰ πλαίσια τῆς λειτουργικῆς ἀναγέννησις πού παρατηρεῖται στίς ἡμέρες μας, τὸ θέμα τῆς ἐπανασύνδεσις τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Γάμου μὲ τὴ Θεία Λειτουργία κατέχει πρωτεύουσα θέσι⁷. Ἦδη στίς δύο ἐκδόσεις τοῦ Ἀρχιερατικοῦ, πού ἐγιναν ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία⁸, καταχωρίζεται Τάξις τέλεσις γάμου *συνημμένως τῇ Θεία Λειτουργία κατ' ἀρχαῖον ἔθος*, καταρτιθεῖσα ὑπὸ τοῦ χαρισματοῦχοῦ ἐπισκόπου ἀειμνήστου Μητροπολίτου Κοζάνης Διονυσίου Ψαριανοῦ. Στὴν ἀντιμετώπιση δὲ τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν προβλημάτων, πού συνδέονται μὲ τὴ νέα αὐτὴ ἀκολουθία, ἀναφέρονται πλεῖστες ὅσες θεολογικὲς καὶ λειτουργικὲς μελέτες, πού εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητις τὰ τελευταῖα χρόνια⁹. Αὐτὸ σημαί-

νει ὅτι τὸ θέμα τῆς τέλεσις τοῦ γάμου μὲ Θεία Λειτουργία δὲν τίθεται μόνο ἀπὸ κάποιους ρομαντικούς, ὅπως λέγεται, εὐσεβεῖς, πού θεωροῦν ὡς πανάκεια τῶν λειτουργικῶν μας πραγμάτων τὴν ἀναστήλωσι τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ πρόκειται γιὰ ἕνα πραγματικὸ αἴτημα τοῦ καιροῦ μας, ἀφοῦ ἀφορᾷ στὴ στήριξι τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης, ὅπως ὀνομάζει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος τὸ γάμο¹⁰. Καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ μόνο μὲ τὴν *τέλεια ἀγάπη*¹¹, πρότυπο τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ πλῆρωμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο (Ἐφεσ. 5, 20-33), ὅπως αὐτὸ ἐκφράζεται ἰδιαίτερα μὲ τὴ Θεία Εὐχαριστία.

Βεβαίως, τόσο τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς λόγους, πού ὀδήγησαν κατὰ τὸ παρελθὸν τὴν Ἐκκλησία στὴν ἀποσύνδεσι τοῦ γάμου ἀπὸ τὴ Θεία Λειτουργία (μικτοὶ γάμοι, διγαμίες-τριγαμίες, προγαμιαῖες σχέσεις, ὑπερασκητικὲς ἀντιλήψεις περὶ γάμου), ὅσο καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο λειτουργοῦν σήμερα οἱ ἐνορίες, ἰδιαίτερα στὰ ἀστικά κέντρα¹², εἶναι παράγοντες πού δὲν ἐπιτρέπουν τὴ γενίκευσι αὐτῆς τῆς προτεινόμενης νέας λειτουργικῆς πρακτικῆς. Γι αὐτὸ καὶ ἡ λύσι αὐτὴ θὰ μποροῦσε νὰ ἐφαρμοστεῖ μόνο στίς περιπτώσεις τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων ζευγαριῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι διαθέσιμα νὰ θυσιάσουν τὴν κοσμι-

6. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Περὶ τοῦ τιμίου νομίμου γάμου*, ΣΗΒ. ΡΓ 155, 512.

7. Βλ. τίς πρωτοποριακὲς γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ σκέψεις τοῦ π. Α. ΣΜΕΜΑΝ, *Πὰ νὰ ζήσει ὁ κόσμος*, Ἐκδόσεις Ἀθηνᾶ, Ἀθήνα 1970, σ. 129-152.

8. Ἐκδόσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἐν Ἀθήναις, 1968, σ. 113-115. Ἐν Ἀθήναις, 1999, σ. 137-139. Πρὸς Δ. ΤΖΕΡΠΟΣ, *Ἐξ ἀφορμῆς τῆς νέας ἐκδόσεως ἐνὸς λειτουργικοῦ βιβλίου (τοῦ Ἀρχιερατικοῦ) τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας*, στὸ συλλογικὸ τόμο *Album amicorum Balthasar Fischer. Zur Vollendung seines 60 Lebensjahres von Schülern und Freunden dargeboten*, Trier, Liturgisches Institut, 1972, σ. 144-145.

9. Γιὰ μία πλήρη καὶ σὲ βάθος ἀνάλυσι ὄλων τῶν ἐπι-

μέρους πλευρῶν τοῦ θέματος βλ. ἰδιαίτερα Π. ΣΚΑΛΤΣΗΣ, *Γάμος καὶ Θεία Λειτουργία*, Ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, 1998. Πρὸς Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, *Μικρὸν Εὐχολόγιον*, τ. Α', Ἀθήναι 1955, σ. 9-96. Σ. ΚΑΡΡΑΣ, *Ἡ βυζαντινὴ ἀκολουθία τοῦ γάμου*, Ἀθήναι 1988. Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, *Τέλεις γάμου μετὰ λειτουργίας ἢ Προηγιασμένης*, στὸ *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τ. Δ', σ. 242-243. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ Ἱερολογία τοῦ γάμου. Ἱστορικοτελετουργικὴ θεώρησι* στὸ συλλογικὸ τόμο *Τὸ ἱερὸν Μυστήριον τοῦ γάμου*, ἐκδ. Ἱερ. Μητρο. Δράμας. Ν. ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ, μν. ἐρ., σ. 86-130.

10. *Εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολήν*, ΡΓ 62, 387.

11. Πρὸς τὸ αἴτημα τῆς μεγάλης συναπτῆς τῆς ἰσχύουσας σήμερα ἀκολουθίας τοῦ γάμου: *Ἐπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι αὐτοῖς ἀγάπην τελείαν...*

12. Βλ. σχετικὰ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΣΤΥΛΙΔΙΟΥ (Ἐπισκόπου Ἀχελώου), *Τὸ σύγχρονον ἀστικὸν περιβάλλον ὡς ποιμαντικὸν πρόβλημα. Μελέτη Ποιμαντικῆς Κοινωνιολογίας*, Ἀθήναι 1980.

κότητα, προκειμένου να γευθούν τὸ πλήρωμα τῆς χαρᾶς, πὸν θὰ τοὺς προσφέρει ἡ τέλεση τοῦ γάμου τους μὲ Θεία Λειτουργία. Ἡ μὲ τὴν εὐκαιρία δὲ μεγάλων ἑορτῶν τιμητικὴ τέλεση καὶ μάλιστα ὁμαδικά, τέτοιων γάμων ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἐπίσκοπο, θὰ μπορούσε νὰ καταστήσει τοὺς γάμους αὐτοὺς στοιχεῖο

ἀναφορᾶς στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ νὰ δρομολογήσει διαδικασίες γιὰ τὴν ἀναστήλωση τῆς ιερότητας τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ, πὸν τόσο λυμαίνεται στὶς ἡμέρες μας ἡ ἐκκοσμίκευση.

3. Ὡστόσο καὶ κατὰ τῆς λύσης αὐτῆς ἀντιπροβάλλεται μιὰ βασικὴ ἔνσταση, τὴν ὁποία ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσει μὲ πολλὴ πνευματικὴ διάκριση. Εἶναι, δηλαδή, δυνατὸν ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπο διάπληξη τῆς ισχύουσας ἀκολουθίας τοῦ γάμου μὲ τὴ Θεία Λειτουργία¹³ νὰ ὀδηγήσει μακροπρόθεσμα στὴν ἀνάπτυξη μιᾶς ρωμαιοκαθολικοῦ τύπου εἰδικῆς λειτουργίας γάμου, ἢ ὁποία θὰ ἀλλοιώσει τὸν καθολικὸ χαρακτήρα, πὸν ἔχει μέχρι σήμερα ἡ Θεία Λειτουργία. Ἐπειδὴ δὲ μιὰ τέτοια ἀκολουθία διαφέρει αἰσθητὰ ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες ἤδη δύο ἀκολουθίες γάμου (κανονικὴ καὶ διγάμων), θὰ θρέψει ἀναπόφευκτα κι ἕναν λειτουργικὸ ἐλιτισμὸ, καὶ θὰ γίνῃ ἔτσι αἰτία ἀνεπιθύμητων διαφορῶν μεταξύ τῶν πιστῶν.

Πρὸς ἀποφυγὴ, λοιπὸν, τῶν ἀνωτέρω παρενεργειῶν ἴσως νὰ εἶναι προτιμότερος ὁ τύπος τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου, πὸν προσομοιάζει πρὸς τὴν ισχύουσα σήμερα καὶ κυριάρχησε καθόλη τὴ βυζαντινὴ περίοδο¹⁴. Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ εἶχε τὸν χαρακτήρα μιᾶς «χαρούμενης» Λειτουργίας Προηγιασμένων Δώρων, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας καὶ προσφέρονταν στοὺς νυμφευομένους ἡ Θεία Κοινωνία, διατηρημένη ἀπὸ κανονικὴ Θεία Λειτουργία, πὸν εἶχε τελεσθεῖ ἐνωρίτερα. Εἶναι φανερὸ πὸς, κάτω ἀπὸ ὀρισμένες ποιμαντικὲς προϋποθέσεις, μιὰ τέτοια λύση μπορεῖ πιὸ εὐκόλα νὰ ἐναρμονιστεῖ πρὸς τὰ δεδομένα τῆς σύγχρονης λειτουργικοποιμαντικῆς πράξης. Αὐτὴ ἄλλωστε ἦταν ἡ πρακτικὴ πὸν ἐφάρμοζαν στὴν ἐποχὴ τους τόσο ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης¹⁵, ὅσο καὶ ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός¹⁶. Καὶ στὶς περιπτώσεις αὐτὲς καλὸν εἶναι νὰ λαμβάνεται ἰδιαίτερα ὑπόψη ἡ χρυσὴ ποιμαντικὴ ἀρχή: Ἐν ἀρίστῳ μέτρῳ πάντα ποιεῖν ἄριστον δὲ τὸ τῶν ἁγίων¹⁷.

13. Βλ. σχετικὰ Π. ΣΚΑΛΤΣΗΣ, μν. ἔρ., σ. 380-446. Ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτες εἶναι ἐπ' αὐτοῦ οἱ προτάσεις πὸν κάνουν ὁ π. Β. ΘΕΡΜΟΣ, Ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, Κληρονομία, ΛΖ (Ἰαν. Μάρτ. 1994, σ. 37-49), καὶ ὁ π. Κ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ, Αἱ ἀκολουθία τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ γάμου μετὰ τῆς θείας λειτουργίας, Θεσσαλονίκη 1978. Ἀξιωματικὸς ἀκόμη ἐδῶ καὶ ὁ τύπος μιᾶς νέας Ἀκολουθίας Γάμου, χωρὶς ὅμως πρόβλεψη μετὰδοσης θείας κοινωνίας, πὸν κυκλοφορεῖται μὲ τὸν τίτλο Νέα Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου, συντεθεισὰ καὶ προτεινομένη τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ ἀνωνύμου τινὸς ἐγγάμου, Ἐκδοσις Δόμος, Ἀθήναι 1997.

14. Γιὰ τὸν τύπο τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς στὰ πιὸ ἀρχαῖα σωζόμενα βυζαντινὰ χειρόγραφα εὐχολόγια βλ. ST. PARENTI E EL. VELSKOVSKA, *L' Eucologio Barberini gr. 336*, Edizioni Liturgiche, Roma, 1995, σ. 205-211. Μ. ARRANZ, *L' Eucologio constantinopolitano agli inizi del secolo xi*, Roma 1996, σ. 323-329. Πρὸς Ν. ΜΙΛΟΣΕΒΙΤΣ, μν. ἔρ., σ. 104-113.

15. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Περὶ τοῦ τιμίου νομίμου γάμου*, ΣΗΒ. PG. 155, 504-515.

16. Ι. ΜΕΝΟΥΝΟΥ, *Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ Διδασκός*, Ἐκδόσεις Τήνος, Ἀθήνα, χ.χ., σ. 195-196, 217.

17. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Ἀποκρίσεις οὐ, PG 155, 932α.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΠΑΤΜΙΑΔΑ ΣΧΟΛΗ 270 ΧΡΟΝΙΑ (1729-1999)

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΦΕΡΟΥΣΗ

«Ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς» (Ἀποκάλυψη).

Ὁ ιεροδιάκονος Μακάριος Καλογερός εἶναι ἕνας ισόβιος εὐαγγελιστὴς τῆς παιδείας τοῦ Γένους, μὲ λεπτὰ μορφικὰ χαρακτηριστικά, μέτριου ἀναστήματος, σαφεῖς ιδέες καί, κυρίως, μὲ τεκμηριωμένο προσορισμό.

Ἀπὸ μικρὸ παιδί γνώριζε τί θὰ πράξει στὸ μέλλον καὶ ἦταν κυριευμένος ἀπὸ μία εὐθύγραμμη πορεία ζωῆς, δίχως ἐπιστροφή καὶ ἀλλαγὴ.

Γεννήθηκε στὴν αὐστηρή, πέτρινη σιωπὴ τῆς Πάτμου γύρω στὰ 1685(;) ἀπὸ τὸν Παῦλο, ποὺ ἀνήκε στὴ μεγάλη καὶ ὀνομαστὴ οἰκογένεια τῶν Καλογεράδων, ἡ ὁποία, κατὰ καιροὺς, εἶχε δώσει σημαντικοὺς γόνους στὴν τοπικὴ κοινωνία.

Ὅπως σχεδὸν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἔτσι καὶ στὴν Πάτμο τοῦ 17ου αἰῶνα, ἡ παιδεία τοῦ νησιοῦ βρισκόταν στὰ χέρια τῶν ἱερέων. Καί γι' αὐτὸ τὰ πρῶτα γράμματα ὁ Μακάριος τὰ διδάχθηκε ἴσως ἀπὸ τὸν ιερομόναχο παπὰ

Μελέτιο μέσα σ' ἕνα κλίμα εὐαγγελικῆς ἀποστολῆς καὶ θρησκευτικῆς μυσταγωγίας, ἀφοῦ ὅλο τὸ νηοὶ τελοῦσε πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴ σιὰ τοῦ Ἰωάννη τοῦ Θεολόγου τοῦ «ἠγαπημένου» μαθητῆ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος πότιζε μὲ τὸ σιωπηλὸ μυστήριό τῆς Ἀποκάλυψης, τὴν κάθε σπουδάζουσα ψυχὴ.

Ἀλλὰ ξαφνικὰ «ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὴν πατρίδα καταλιπὼν ἔρωτι παιδείας ἀπῆρεν εἰς βασιλεύουσαν». Ἀπὸ τὴν μικρὴ δηλαδὴ καὶ ἄσημη τότε Πάτμο, ὁ νεαρὸς Μακάριος δρέθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἐγινε μαθητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ὅπου δάσκαλος

καὶ διευθυντὴς ἦταν ὁ ὑπατος τῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς Ἰάκωβος Μάνος, ὁ Ἀργεῖος.

Στὸ φῶς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὀρθόδοξου διδάχου, ἀναπτύσσει ὁ Μακάριος τὴν πολυδιάστατη προσωπικότητά του καὶ παρακολουθεῖ μὲ ἐξαιρετικὴ προσήλωση μαθήματα ρητορικῆς, ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας.

Ὁ κύκλος σπουδῶν στὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῆς διαρκοῦσε 6 μὲ 8 χρόνια. Καὶ στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Μακάριος, ἔνεκα καὶ τοῦ χαρακτῆρα του, σύναψε πολλὲς γνωριμιές καὶ φιλίες μὲ διαφόρους σημαντικοὺς ἀνθρώπους τῆς Πόλης, ὅπως ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Γορδάτος ὁ Χίος, ὁ Ἀγάπιος Βουλιμαῖς ὁ Ἰθακίσιος, ὁ Γεράσιμος Βυζάντιος, ὁ Ἱερόθεος Ἰθρηίτης καὶ ἄλλοι λόγιοι, καλλιτέχνες, μελουργοὶ καὶ ψάλτες τῆς αὐλῆς τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπου σύχναζε. Ἀκόμα γνωρίστηκε καὶ μὲ τὶς φαναριώτικες οἰκογένειες τῶν Μαυροκορδάτων, τῶν Ὑψηλάντηδων καὶ τῶν Καρυοφύλλων [...].

Στὴν Πάτμο, ἀφοῦ ἐγινε ἀδελφὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἰωάννη τοῦ Θεολόγου, ἐγκαταστάθηκε στὸ Κάθισμα τῆς Ἀποκάλυψης καὶ κεῖ, στὸν περίβολο τοῦ Σπήλαιου, σὲ κάποια κελιά, ἴδρυνε ἀμέσως (1713) τὴν Πατμιάδα σχολὴ καὶ ἄρχισε νὰ διδάσκει «ὡς ἔτοιμος ἀπὸ καιρὸ».

Τὰ κτίσματα στὸ ἱερὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως

Ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα καὶ μέχρι τὸ θάνατό του, τὸ 1737, ὁ Μακάριος Καλογεράς θὰ εἶναι ἕνας φλογερός διδάχος πὺν θὰ συνεπαίρνει τοὺς σπουδαστές του μὲ τὸ λόγο του, τὴ σοφία του, τὴν φλογερὴ πίστη καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημά του.

Ὁ Μακάριος μιλοῦσε ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Καὶ διακρίθηκε ὡς ὁ καλύτερος ἱεροκήρυκας τοῦ 18ου αἰώνα. Συνάμα ἔγραφε καὶ εἰδικoὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἔστειλε σὲ παλιούς μαθητές του, σὲ ἀρχιερεῖς, προκρίτους τοῦ Γένους καὶ λογίους, γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν «εἰς κοινὸν ὄφελος τοῦ Γένους».

Μὲ τὸν καιρὸ, καὶ καθὼς ἀκτινοβολοῦσε στὰ πέρατα τῆς Ρωμοσύνης ἢ σχολῆς, αὐξάνονταν οἱ σπουδαστές πὺν συνέρρεαν στὴν Πάτμο ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴ Θεσσαλία, τὴν Κύπρο, τὴν Πελοπόννησο, τὶς παραδουναβίαιες ἑλληνικὲς πόλεις, τὸ Σινά, τὴ Ρωσσία καὶ ἄλλοι. Ἔτσι, μὲ τὴν προτροπὴ καὶ συνδρομὴ πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ προκρίτων τῆς Πόλης καθὼς καὶ τὴ σημαντικὴ οἰκονομικὴ συνεισφορὰ τοῦ Μανουὴλ Ἰψηλάντη, στὰ 1729 ὁ Μακάριος, γιὰ νὰ ἐπαρκέσει στὶς νέες ἀνάγκες, ὑψώνει ἰδιαίτερο κτίριο Σχολῆς, στὰ δεξιὰ τῆς «Ἀποκάλυψης».

Ἡ ἴδρυση τῆς Σχολῆς αὐτῆς πλάι στὸ ἱερὸ χῶρο τοῦ Σπηλαίου, ἀποτελεσε τότε μίᾶ ἀποφασιστικὴ σημασία καινοτομία, γιὰτὶ ὀριοθετήσε ἀμετάκλητα τὴν ἐπίσημη μορφὴ παιδείας τοῦ Γένους καὶ τῶν σπουδαστῶν πὺν παρακολουθοῦσαν μὲ αὐστηρὰ πλαίσια διδασκαλίας.

Κατὰ τὴ λειτουργία τῆς Πατμιάδας ὁ Μακάριος, «οὐ μόνον ἐδίδασκε ἀμσθί, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπόροις μαθηταῖς, οἳοι ἦσαν οἱ πλείστοι, ἐπήρκει διὰ τε τῶν ἐν Πάτμῳ αὐτοῦ φίλων καὶ τῶν ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ τὰ πρῶτα φερόντων ἐν γένει καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, οἵτινες ἔπεμπον πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῆς σχολῆς χορηγήματα» (Μ. Η. Μαλανδράκης)

Ἐξάλλου ἡ στέρηση συχνὰ ἦταν δεδομένη παιδείση καὶ ἐμπειρία σὲ καθημερινὴ δάση. Ἀποτελοῦσε μίᾶ ἄλλη ἢ παράλληλη αἴσθηση τοῦ μόχθου γιὰ νὰ ἐξαρθεῖ ἡ νόση καὶ ἡ ψυχικὴ ἄσκηση.

Τελικὰ ἡ παιδείση στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς σχολῆς τῆς Πάτμου στὰ χρόνια κεῖνα τοῦ εὐαγγελιστῆ τῆς παιδείας Μακαρίου Καλογερά, ἦταν μίᾶ μυστικὴ μέθεξη πὺν στὸ κορύφωμά της ἔφτανε τὰ νοήματα τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννη, δίνοντας στοὺς σπουδαστές περηφάνεια, πίστη καὶ γνώση ὄχι τυχαία. Γιὰ τοῦτο οἱ περισσότεροι ἀπόφοιτοι, ὅταν ἔφευγαν ἀπὸ τὴν Πάτμο, ὄχι μόνον γίνονταν σημαντικοὶ σὲ σοφία, ἀρετὴ

καὶ ἀξιώματα, ἀλλὰ ἀναδείχονταν καὶ θερμοὶ δάσκαλοι μὲ τὴ σειρά τους, διατηρώντας τὴν ἐνότητα καὶ τὴν πολιτιστικὴ διάρκεια τοῦ Γένους. Δίδασκαν καὶ κείνοι μὲ πάθος, ἰδρύνοντας σχολές, μονές καὶ καθίσματα πὺν ἀκτινοβολοῦσαν Ἑλληνισμό καὶ Ὁρθοδοξία σ' ὀλόκληρη τὴ Ρωμοσύνη.

«Ἐχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσει ἐπὶ τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς... Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν» (Ἀποκάλυψη).

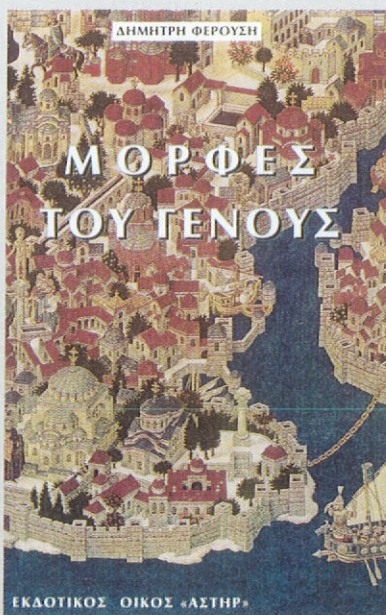
Τὰ πρῶτα χρόνια ὁ Μακάριος Καλογεράς δίδασκε μόνος του μέρα καὶ νύχτα, μὲ ὁποιαδήποτε συνθήκη «καίπερ δὲ πάσχων ὑπὸ χρονίων νοσημάτων, καίπερ ὑφιστάμενος πολλάκις μυρία στερήσεις, παλαίων λιμῶν καὶ ἐρημιάς». Ἀργότερα ὅμως ὑποχρεώθηκε ἀπὸ τὸ φόρτο τῆς ἐργασίας νὰ ἔχει πλάι του καὶ κάποιους βοηθοὺς, πὺν ἀνάμεσά τους ξεχώρισε τοὺς δύο ἱερομονάχους Γεράσιμο Βυζάντιο καὶ Κοσμᾶ. Ὁ πρῶτος μάλιστα πῆρε τὴ θέση του στὴν Πατμιάδα, ὡς διευθυντῆς καὶ δάσκαλος, ὅταν ὁ Μακάριος ἐγκατέλειπε τὸν κόσμο! Καὶ τὸν ἐγκατάλειψε ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια διδασκαλίας καὶ εἴκοσι πέντε χρόνια ἄσκων συνεχῶν σπουδῶν, στὴν ἡλικία τῶν 52 ἐτῶν.

Ὁ Μακάριος Καλογεράς κοιμήθηκε στὶς 17 Ἰανουαρίου τοῦ 1737. Καί, ὅπως ἀναφέρει ἕνας ἀπὸ τοὺς μαθητές του, ὁ Ρῶσος Βασίλειος Μπάροκν: «Ἐμεινε ἄρρωστος γιὰ σαράντα μέρες καὶ ἐτοιμαζόταν ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα μὲ ταπείνηση καὶ εὐλάβεια γιὰ νὰ παρουσιαστεῖ ἐμπρὸς στὸν Κύριο... Τακτοποίησε ὄλα ὄσα τὸν ἀφοροῦσαν ὅπως ἄρρωξε καὶ διόρισε ἕνα νέο ἀντικαταστάτη του δάσκαλο. Νὰ ὅμως καὶ τὸ καλύτερο· μέχρι τὴν τελευταία του ἀναπνοὴ κήρυττε καὶ δίδασκε μ' ἕνα διαυγέστατο πνεῦμα τοὺς μαθητές του καὶ τοὺς κατοίκους τῆς πόλης (Πάτμου)», πὺν τὸν περιτριγύριζαν ὄλο αὐτὸ τὸν καιρὸ μὲ δάκρυα καὶ πόνο.

Στὰ κατάστιχα τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀναγγέλλεται ὡς ἐξῆς τὸ πρόωρο κάλεσμα τοῦ Μακαρίου ἀπὸ τὸ Θεό:

«1737 Ἰανουαρίου 17. Ἐκοιμήθη εἰς τὴν Ἱερὰν Ἀποκάλυψιν ὁ ἐν ἱεροδιακόνοις κῆρ Μακάριος Καλογεράς, ὁ σοφώτατος διδάσκαλος. Οὗτος ὑπερέβη πάντας τοῦ καιροῦ διδασκάλους καὶ κατὰ τὴν ἔσω καὶ ἔξω σοφίαν ἐγένετο δεύτερος Χρυσόστομος καὶ ποταμὸς ἀνεξάντλητος ἐν ταῖς διδαχαῖς...»

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ πρόσφατο βιβλίο «ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ» τῶν ἐκδόσεων «ΑΣΤΗΡ».)

Ποιμαντική Βιβλιοθήκη

**Όλγας Π. Μπριτζάννη - Παναγιωτίδου,
ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΤΗΣ ΤΗΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 317.**

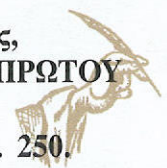

Η κ. Παναγιωτίδου δέν πέρασε από θεολογικές σπουδές και θεολογικά σπουδαστήρια, νά σπουδάσει κοντά σέ σοφούς καθηγητάς τήν έπιστήμη τής Άγιολογίας. Άγαπά τήν Έκκλησία και τούς Άγίους, και αυτά ήταν πού τήν ώθησαν στην έρευνα και τή συγγραφή ενός τέτοιου άγιολογικού βιβλίου, παίρνοντας τή «θεάρεστη πρωτοβουλία», όπως λέγει ό καθηγητής κ. Άθ. Καραθανάσης στόν πρόλογο (σελ. 12). Η πρωτοτυπία τού έργου τής κ. Παναγιωτίδου έγκειται στο ό τι έμόχθησε, ψάχνοντας σέ όλα τά σχετικά έκκλησιαστικά βιβλία, και συνέταξε έναν πρακτικό και σύντομο Συναξαριστή, όπου μπορεί κανείς νά βρει τó όνομα τού Άγίου ή τής Άγίας: πρώτα, στο «Άγιολόγιον κατ' άλφαβητικήν σειράν» (σελ. 179-295) μετά, άν θέλει, μπορεί νά ιδεί τó «Μηνολόγιον», δηλ. τή σειρά τών έορτών τών Άγίων κατά τις ήμερομηνίες τού κάθε μηνός (σελ. 17-157).

Η κ. Παναγιωτίδου μάς δίνει έναν ξεχωριστό κατάλογο τών Θεσσαλονικέων Άγίων (σελ. 159-178), καθώς και άλλες χρήσιμες άγιολογικού χαρακτήρος πληροφορίες (ήμέρες έορτών πού δέν έχουν όνομα Άγίου στο Άγιολόγιον, βιβλιογραφία, Συναίτες Άγιοι κ.λπ.). Με δύο λόγια, ένα χρήσιμο βιβλίο για κάθε χριστιανική όρθόδοξη Οικογένεια, πού θέλει ένα σύντομο και πρόχειρο βοήθημα για τις γιορτές τής Όρθόδοξου Έκκλησίας.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

**Έπισκόπου Νικολάου Βελιμίροβιτς,
Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑ ΠΡΩΤΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΕΡΒΙΑΣ,
έκδ. «Διήγηση», Άθήνα 1998, σσ. 250.**

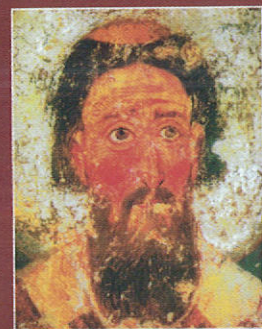
Τό βιβλίο τού άείμνηστου Νικολάου Βελι-

μίροβιτς σήμερα είναι επίκαιρο όσο ποτέ άλλοτε για τó θέμα τού Κοσσυφοπεδίου. Βοηθάει τόν Έλληνα άναγνώστη νά κατανοήσει γιατί οι Σέρβοι τις τελευταίες ήμέρες προτίμησαν νά πεθάνουν παρά νά παραδώσουν τó Κοσσυφοπέδιο στους άλβανόφωνους κατοίκους του, για ν' άποτελέσει αύριο ή ένα άνεξάρτητο κράτος ή ένα κομμάτι τής «Μεγάλης» Άλδανίας. Στο σημερινό Κοσσυφοπέδιο υπήρξε ή άρχική κοιτίδα τών Σέρβων στα Βαλκάνια: έδώ συγκρότησαν τó πρώτο κράτος τους: έδώ οργάνωσαν τήν πρώτη τους Όρθόδοξη Έκκλησία: έδώ έκτισαν τά πρώτα τους όρθόδοξα μνημεία.

Ό έπίσκοπος Νικόλαος με χαριτωμένη γλώσσα (νεοελληνική μετάφραση τής κ. Άγορίτσας Τομάσσοβιτς) παρακολουθεί τó βίο τού άγίου Σάββα από τά παιδικά του χρόνια, όταν ως πριγκιπόπουλο ζούσε στη Ράσκα τή μοναχική του ζωή και τις δραστηριότητες του στο Άγιον Όρος (ΐδρυση μονής Χιλανδαρίου), τήν ΐδρυση και οργάνωση τής Σερβικής Έκκλησίας (1219), τις άγωνίες και τούς άγώνες του για τó φωτισμό τού λαού του, τις αποδημίες του στους Άγίους Τόπους και τά όρθόδοξα κέντρα τής Άνατολής, τήν κοίμησή τους (1235) και τις περιπέτειες τών λειψάνων του μέχρι τó βάρβαρο κάψιμό τους από τούς Τούρκους (1595). Παράλληλα ό φιλάγιος άναγνώστης έχει τή δυνατότητα νά παρακολουθήσει και τó βίο τού πατέρα τού άγίου Σάββα, τού άγίου Συμεών, πού εγκατέλειψε και ήγεμονικό θρόνο (μεγάλος ζουπάνος) και πλούτη και δόξα και άσπάστηκε τó μοναχικό βίο στο Άγιον Όρος.

Τό βιβλίο τού έπισκόπου Νικολάου άποτελεί και μία ιστορία τής

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΕΛΙΜΙΡΟΒΙΤΣ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑ
ΠΡΩΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΕΡΒΙΑΣ

Διήγηση

ἐποχῆς τοῦ Ἁγίου μας, ἀφοῦ μέσα σ' αὐτὸ ἀνασυντίθεται τὸ περιβάλλον, στὸ ὁποῖο ἔζησε καὶ ἔδρασε ὁ Σάββας. Ἡ προσπάθεια ἐρμηνεύει τῶν γεγονότων γίνεται μὲ τὴ βοήθεια καὶ ἄλλων ἱστορικῶν πηγῶν καὶ εἰδικῆς βιβλιογραφίας καὶ ὄχι μόνο μὲ τὰ σημαντικότερα βιογραφικὰ κείμενα τοῦ Ἁγίου (Βίοι ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς Δομετιανὸ καὶ Θεοδόσιο). Ἔτσι ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα παίρνει ἱστορικὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀλλοιώνει τὴν ἀγιολογικὴ δομὴ καὶ λειτουργία τοῦ ἔργου.

Ὁ φιλάγιος ἀναγνώστης μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ προσεγγίσει μιὰ μεγάλη ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότητα ποὺ συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, τὸ 1219, ὅταν μετέδῃ στὴ Νίκαια, κατόρθωσε νὰ πείσει αὐτοκράτορα καὶ πατριάρχη νὰ χορηγήσουν τὸ Αὐτοκέφαλο στὴν Ἐκκλησία τῆς χώρας του καὶ ἐνέταξε ἐπίσημα καὶ ὀριστικὰ τὸ σερβικὸ λαὸ στὸ στρατόπεδο τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὴν καλύτερη προσέγγιση τοῦ βίου καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἁγίου θὰ τὸν βοηθήσουν τὰ Προλεγόμενα (σσ. 7-10), οἱ Πίνακες πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν τῆς ἐποχῆς (Δ. Β. Γόνη, Ἄναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), καὶ οἱ Χάρτες (σσ. 241-247). Δεκαῆξι ἐγχρωμες εἰκόνες καθιστοῦν πρὸ ζωντανῆ τῆ γνωριμία μας μὲ τὸν Ἅγιο, τὸ περιβάλλον, τὴ δημιουργία καὶ τὴν τιμὴ του ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸ σέρβικο λαό.

ΔΗΜ. ΓΟΝΗΣ

Ἄρχιμ. Συμεὼν Βενετσιάνου ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ

Μέσα στὴ γενικὴ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὸν ἔξαφανισμό τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων ποὺ συντελεῖται στίς μέρες μας, τὰ παλαιά, ἀλλὰ καὶ τὰ νεότερα κτίσματα τῶν ἱερῶν Ναῶν, τῶν Μονῶν καὶ τῶν ἐρημοκλησιῶν, ἀποτελοῦν συχνὰ τὰ μοναδικὰ μνημεῖα ἱστορίας, χωροταξικῆς μνήμης, ἀρχαιολογίας, τέχνης, νοσταλγίας καὶ διάσωσης τοῦ τοπικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἔτσι ἡ ἔρευνα, ἡ ἀποτύπωση καὶ καταγραφή, ἰδιαίτερα τῶν ὀρθόδοξων Ναῶν στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, εἶναι μιὰ πολυσήμαντη προσφορά, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Μὰ καὶ γιὰ τὸν ἑλληνισμό γενικότερα.

Αὐτὸ τὸ θεάρεστο καὶ μὲ ἐπιτυχία ἔργο ἔκανε ὁ Πανοσ. Ἄρχιμ. κ. Συμεὼν Βενετσιάνος συνεπικου-

ρούμενος στὴν ἔρευνά του ἀπὸ τὸν Πρωτοπρ. κ. Νικόλαο Νασιάκα, καταγράφοντας μὲ ἐπιμέλεια τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ ὄχι μόνο τοῦ παλαιοῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἀλλὰ καὶ τοῦ νεότερου, καθὼς καὶ τῆς ὁμώνυμης συνοικίας τοῦ Βόλου.

Προλογίζοντας τὸ κομψὸ βιβλίον ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος, μεταξὺ τῶν ἄλλων σημειώνει:

«Ἡ ἱστορία τῆς ἐνορίας μας αὐτῆς ἀρχίζει τὸ ἔτος 1905, μὲ τὴν θαυμαστὴν καὶ κατόπιν ἐνυπνίου ἀποκαλύψεως εὑρεσὶν τῆς ἱερᾶς καὶ σεβασμίου εἰκόνος τῶν θαυματουργῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ, Δαμιανοῦ καὶ Παντελεήμονος καὶ συνεχίζεται μέχρι σήμερα μὲ τὴν, ἀνὰ τὰς δεκαετίαις ποὺ ἐμεσολάβησαν, ἀπόδοσιν ἰδιαιτέρας τιμῆς ὑπὸ τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας τέκνων εἰς τοὺς Ἰαματικούς Ἁγίους. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐν γένει περιοχῆς παρουσιάζει καὶ αὐτὴ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ λίαν σημαντικὰ εὐρήματα ποὺ ἔφεραν εἰς τὸ φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη».

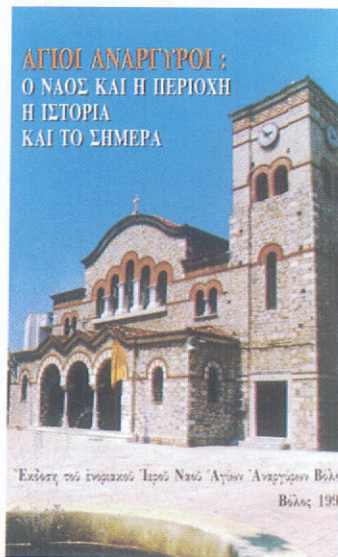
Ἔτσι τὸ βιβλίον τοῦ π. Συμεὼν Βενετσιάνου δὲν εἶναι μόνο ἡ παρουσίαση ἐνὸς ὀρθόδοξου Ναοῦ. Μὰ καὶ μιὰ οὐσιαστικὴ κατάθεση γνώσεων, ἱστορικῶν στοιχείων, πολιτιστικῆς κληρονομίας καὶ πνευματικῆς ἀκτινοβολίας.

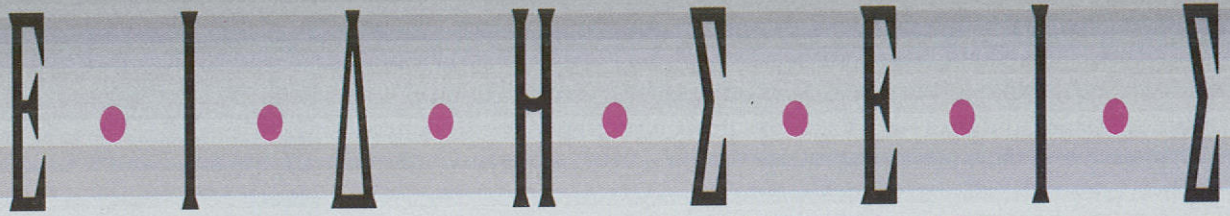
Ἐξάλλου πλούσιο εἶναι τὸ χρονικὸ καὶ ἡ περιπέτεια ἀνοικοδόμησης τοῦ νέου, πέτρινου Ναοῦ, καθὼς καὶ ἡ δράση τῆς ἐνορίας.

«Ὁ παλαιὸς Ναὸς χρησίμεψε, σὲ κρίσιμες περιόδους ὡς σχολεῖο, ὡς τόπος οἰτίσης καὶ περιθάλψης ἀπόρων, ἀκόμη καὶ ὡς... ἐκλογικὸ κέντρο» γράφει ὁ π. Συμεὼν.

Καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ παράδοση ποὺ πολιτιστικὰ καὶ πνευματικὰ συνεχίζεται. Καὶ θὰ συνεχίζεται, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι καὶ σήμερα μοχθοῦν καὶ προσφέρουν μαζί μὲ τοὺς ποιμένες τους γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν ἴδιων στόχων ἐδῶ καὶ δύο χιλιάδες χρόνια.

ΔΗΜ. ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ

Του κ. Ευαγγέλου Π. Λέκκου, Διευθυντού της 'Αποστολικής Διακονίας

'Αποδοχές εφημερίων - υπαλλήλων

Με τὸ ὑπ' ἀριθμὸν πρωτ. 2/23294/ 0022/ 21.3.1998 ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν - Γεν. Λογιστήριου τοῦ Κράτους, Δ/ση 22η Μισθολογίου, ρυθμίσθηκαν ἐξαρχῆς θέματα μισθολογίου τῶν ἐφημερίων ποὺ ταυτόχρονα ἔχουν καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ υπαλλήλου (ἐκπαιδευτικοῦ, γραμματέως κοινότητος, διοικητικοῦ υπαλλήλου κ.λπ.).

Πρὸς πλήρη ἐνημέρωση τῶν ἐνδιαφερομένων παρατίθεται αὐτούσιον τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο, τὸ ὁποῖο ἤδη ἔχει κοινοποιηθεῖ στὴν Ἱερά Σύνοδο, στίς Ἀρχιεπισκοπές Ἀθηνῶν καὶ Κρήτης, στίς Ἱερές Μητροπόλεις καὶ τὴν πατριαρχική Ἐξαρχεία Πάτμου, μετὰ τὸ Α1/139/Γ/2/ 21.4.99 ἔγγραφο τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων:

1. Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας (Τμήμα Γ') μετὰ τίς ἀριθμ. 4104/98 καὶ 4105/98 ἀποφάσεις του, οἱ ὁποῖες διορθώθηκαν μετὰ τίς ἀριθμ. 438/99 καὶ 439/99 ὁμοιες, ἀντίστοιχα, ἀκύρωσε τὴν παρ. 3 τῆς ἀριθμ. 2052614/8044/0022/27-8-97 κοινῆς ἀπόφασης τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, Δημ. Διοίκησης καὶ Ἀποκέντρωσης, τοῦ Ὑφυπουργοῦ Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων «Ἐπέκταση διατάξεων τοῦ Ν. 2470/1997 σὲ διαβαθμισμένους κληρικούς» (ΦΕΚ 784/Β'/1-9-97), ὅπως τροποποιήθηκε μετὰ τὴν ἀριθμ. 2068950/10165 /0022/ 29-9-97 ὁμοία (ΦΕΚ 906/Β'/14-10-97).

Ἐπίσης, τὸ ΣτΕ μετὰ τὴν παραπάνω ἀπόφασή του ἔκρινε ὅτι τὸ ἄρθρο 11 τοῦ Ν. 1810/1988 ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει, ἐφόσον δὲν καταργήθη-

κε ρητὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρο 31 τοῦ Ν. 2470/1997.

2. Ὅπως εἶναι γνωστό, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ Ν. 1810/1988 δόθηκαν λεπτομερεῖς ὁδηγίες μετὰ τὴν ἀριθμ. 82010/3080/ἐγκ. 3/12-9-1988 ἐγκύκλιο τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν (σελ. 20-21).

3. Μετὰ τὴν διάταξη τῆς παραγρ. 1 τοῦ ἄρθρου 25 τοῦ Ν. 2470/1997 ὀρίζεται ὅτι, «ὅπου στὴν ἰσχύουσα νομοθεσία ἀναφέρονται Μ.Κ. τοῦ Ν. 1505/1984, ὅπως αὐτὸς συμπληρώθηκε καὶ βελτιώθηκε μετὰ τὸ Ν. 1810/1988, νοοῦνται τὰ μισθολογικά κλιμάκια τοῦ παρόντος ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὰ ἴδια ἔτη ὑπηρεσίας».

4. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω:

α. Οἱ ἐφημέριοι ποὺ εἶναι ταυτόχρονα καὶ υπάλληλοι (ἐκπ/κοί, γραμ. Κοινοτήτων, διοικητικοὶ υπάλληλοι), παίρνουν ἀπὸ τὴν υπαλληλική τους θέση ὅλες τίς ἀποδοχές τοῦ Μ.Κ. τοῦ Ν. 2470/97, στὸ ὁποῖο ἔχουν καταταγεῖ.

Ἀπὸ τὴν ἐφημεριακὴ τους ὁμως θέση, στὴν ὁποία θὰ καταταγοῦν στὰ Μ.Κ. τοῦ Ν. 2470/97, θὰ παίρνουν μόνο τὸ βασικὸ μισθὸ τοῦ μισθολογικοῦ κλιμακίου καὶ τὸ χρονοεπίδομα τοῦ Ν. 2470/97 (μέχρι 60%).

Διευκρινίζεται ὅτι γιὰ τὴν κατάταξή τους στὰ Μ.Κ. τοῦ Ν. 2470/97, καθὼς καὶ γιὰ τὴ χορήγηση χρονοεπιδόματος στὴ θέση αὐτὴ (ἐφημεριακὴ) λαμβάνεται ὑπόψη μόνο ἡ ἐφημεριακὴ τους ὑπηρεσία, μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ μεταφερθέντος χρόνου ἀπὸ τὴν θέση τοῦ ἐφημερίου στὴ θέση τοῦ υπαλλήλου καὶ ὄχι ἄλλες προϋ-

πηρεσίες, (π.χ. ιεροψάλτη, ιεροκήρυκα, πολιτικού ή στρατιωτικού υπαλλήλου κ.λπ.), κατά τη ρητή διατύπωση της παραγρ. 1 του άρθρου 11 του Ν. 1810/88.

5. Οί έφημέριοι που είναι ταυτόχρονα και μισθωτοί με σχέση εργασίας Ι.Δ. (με εξαίρεση τους προσωρινούς αναπληρωτές εκπ/κούς) παίρνουν από την έφημεριακή τους θέση όλες τις αποδοχές του Μ.Κ. του Ν. 2470/97, στο οποίο έχουν καταταγεί.

Από την υπαλληλική τους θέση, στην οποία θα καταταγούν στα Μ.Κ. του Ν. 2470/97, θα παίρνουν το βασικό μισθό του Μ.Κ. και το χρονοεπίδομα του Ν. 2470/97 (μέχρι 60%), με βάση την υπηρεσία τους ως υπαλλήλων (όχι και έφημεριακή), καθώς και το κίνητρο απόδοσης και λοιπά επίδομα που προβλέπονται στη θέση που υπηρετούν, με εξαίρεση την οικογενειακή παροχή και το επίδομα έξομάλυνσης.

Οί έφημέριοι που είναι ταυτόχρονα και προσωρινοί αναπληρωτές εκπ/κοί παίρνουν από την έφημεριακή τους θέση όλες τις αποδοχές του Μ.Κ. του Ν. 2470/97 (ανάλογα με την κατηγορία τους), ενώ από τη θέση του αναπληρωτή εκπ/κού το βασικό μισθό του εισαγωγικού Μ.Κ. της κατηγορίας που προσλαμβάνονται και το χρονοεπίδομα, με βάση την υπηρεσία τους ως εκπ/κών (όχι και έφημεριακή), καθώς και το κίνητρο απόδοσης και το έξωδιδασκτικό επίδομα.

6. Τονίζεται ότι η προσαρμογή της μισθοδοσίας των εν λόγω έφημερίων-υπαλλήλων στις διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 1810/88, σε συνδυασμό και με το Ν. 2470/97, αρχίζει από 1-1-1997.

Έξυπακούεται, βέβαια, ότι η διαφορά των αποδοχών που θα προκύψει από την εν λόγω προσαρμογή της μισθοδοσίας τους στη δεύτερη θέση (έφημερίου ή υπαλλήλου αντίστοιχα

κατά περίπτωση), από την οποία αμείβονταν με βάση την παραπάνω άκυρωθείσα Κ.Υ.Α. θα καταβληθεί έφάπαξ με συμπληρωματική μισθοδοτική κατάσταση.

7. Με τη διάταξη της παραγρ. 4 του άρθρου 5 του νόμου «Αναπροσαρμογή συντάξεων συνταξιούχων μελών ΔΕΠ των ΑΕΙ, ΕΠ, των ΤΕΙ, γιατρών ΕΣΥ και Διπλωματικών υπαλλήλων ρύθμιση συνταξιοδοτικών θεμάτων και άλλες διατάξεις» όπως ψηφίστηκε από την Έθνική Αντιπροσωπεία ορίζεται ότι «Ειδικά στους κληρικούς που λαμβάνουν σύνταξη από το Δημόσιο καταβάλλονται, από 1ης Ιανουαρίου 1997 και μετά, πλήρης ή σύνταξή τους και από τη θέση του έν ενεργεία κληρικού οι αποδοχές που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 1810/1988 (ΦΕΚ 223 Α)».

Διευκρινίζεται ότι, επειδή ο περιορισμός της διάταξης της παραγρ. 1 του άρθρου 11 του Ν. 1810/1988 αποσκοπεί στην αποφυγή καταβολής στους έφημερίους που είναι ταυτόχρονα και υπάλληλοι του επίδοματος έξομάλυνσης και από τις δύο θέσεις (ιερέα και υπαλλήλου), οι έφημέριοι - συνταξιούχοι, οι οποίοι ως γνωστόν δεν

λαμβάνουν τέτοιο επίδομα από τη σύνταξή τους, δεν έμπιπτουν στον περιορισμό της παραπάνω διάταξης και κατά συνέπεια, θα λαμβάνουν από τη θέση του έφημερίου το βασικό μισθό, το επίδομα χρόνου υπηρεσίας και το επίδομα έξομάλυνσης του Ν. 2470/1997.

Επίσης, οι εν λόγω έφημέριοι-συνταξιούχοι θα λαμβάνουν από τη θέση του έφημερίου το επίδομα μεταπτυχιακών σπουδών και το επίδομα προβληματικών και παραμεθορίων περιοχών, έφόσον είναι δικαιούχοι των επιδομάτων αυτών, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παραγρ. 3 και 5 του άρθρου 8 του Ν. 2470/1997, αντίστοιχα.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΙΩΑΝ. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

ΕΛΛΑΣ

PORT
PAVE
HELLAS

ΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΜΜΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE

ΤΗΛ. - FAX: 7218308, ΤΗΛ. ΔΙΕΚΤ.: 7251149

